

Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu padome

Meistaru iela 10-502, Rīga, LV-1050, tālr. 27343432, e-pasts seplp@seplp.lv, www.seplp.lv

Rīgā, 17.09.2026.

Nr. 32/6-3

Atzinums par VSIA “Latvijas Sabiedriskais medijs” priekšvēlēšanu raidījumu dalībnieku atlases kritērijiem

Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu ombuds (turpmāk arī – ombuds) 2026. gada 21. augustā saņēma [...] (turpmāk – Iesniedzējs) 2026. gada 20. augusta iesniegumu [...] “Par “Latvijas sabiedriskā medija” priekšvēlēšanu raidījumu dalībnieku atlases kritēriju neatbilstību” (turpmāk – Iesniegums). Iesniegumā tiek norādīts, ka VSIA “Latvijas Sabiedriskais medijs” (turpmāk – LSM) *noteicis nepamatotus un diskriminējošus atlases kritērijus dalībai LSM priekšvēlēšanu raidījumos pirms 15. Saeimas vēlēšanām, [...].* [izcēlumi citētajā Iesnieguma tekstā šeit un turpmāk mani – E.A.]

Iesniedzējs lūdz ombudu:

- 1) [...] *izvērtēt un sniegt atzinumu, vai šāds lēmums atbilst sabiedriskā medija **darbības pamatprincipiem, viedokļu daudzveidības, tiesību uz informāciju, samērīguma un vienlīdzīgas attieksmes, un demokrātiskas līdzdalības principiem;***
- 2) *kā arī, nostiprinot labu pārvaldību, **iedibināt praksi,** ka turpmāk par šādiem, demokrātiju būtiski ietekmējošiem jautājumiem pirms to apstiprināšanas LSM nodrošina iespēju izteikties arī **sabiedrībai un politiskajām partijām.***

Iesniegumam ir pievienota Iesniedzēja sarakste ar LSM galveno redaktori Anitu Braunu:

- Iesniedzēja 2026. gada 7. augusta vēstule [...] (turpmāk – Iesniedzēja vēstule 1);
- LSM galvenās redaktores atbilde Nr. 363/4-7/26 uz iesniedzēja 2026. gada 7. augusta vēstuli [...] (turpmāk – LSM atbilde);
- Iesniedzēja 2026. gada 19. augusta vēstule [...] (turpmāk – Iesniedzēja vēstule 2).

Iepazīstoties ar Iesniegumu un tam pievienoto saraksti, ombuds pieņēma lēmumu veidot atzinumu par priekšvēlēšanu raidījumu dalībnieku atlases kritēriju atbilstību VSIA “Latvijas Sabiedriskais medijs” Redakcionālajās vadlīnijās (turpmāk – Redakcionālās vadlīnijas) un VSIA “Latvijas Sabiedriskais medijs” Rīcības un ētikas kodeksā (turpmāk – Rīcības un ētikas kodekss) noteiktajām prasībām.

Par ombuda lēmumu veidot atzinumu Iesniedzējs tika informēts ar 2026. gada 24. augusta elektroniskā pasta vēstuli.

Izvērtējot iesniegumu, Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu ombuds Edmunds Apsalons
konstatē:

[1] Par Iesniedzēja izvirzītajiem iebildumiem

Izvērtējot Iesniegumu un tam pievienoto Iesniedzēja saraksti ar LSM, kā arī, ņemot vērā to, ka ombuda atzinumi ir publiski, jo anonimizētā veidā (neatklājot Iesniedzēja identitāti) ir pieejami visai sabiedrībai, lai tādējādi veicinātu sabiedrības medijpratību, kā izpratni par to – ko, kā un kāpēc sabiedriskais medijs dara –, ombuds šajā atzinuma daļā ir sistematizējis Iesniegumā un abās Iesniedzēja vēstulēs LSM galvenajai redaktorei izteiktos iebildumus pret sabiedriskā medija rīcību, lai tādējādi plašākai auditorijai sniegtu priekšstatu par Iesniedzēja pausto iebildumu priekšmetu un izteiktajiem apsvērumiem, kā arī to pamatojumam lietotajiem argumentiem.

Ombuds konstatē, ka Iesniedzējs vērš uzmanību uz LSM priekšvēlēšanu raidījumu dalībnieku atlases kārtību, kas noteikta LSM dokumentā “Priekšvēlēšanu raidījumu norises kārtība pirms 15. Saeimas vēlēšanām”¹ [turpmāk – LSM Kārtība]. LSM Kārtībā izteiktie kritēriji dalībnieku atlasei LSM priekšvēlēšanu raidījumiem ir uzskatāmi par Iesniegumā un Iesniedzēja sarakstē ar LSM galveno redaktori izteikto Iesniedzēja iebildumu primāro priekšmetu.

Iesniedzēja vērtējumā šie kritēriji *patvaļīgi un nepamatoti diskriminē partiju, ierobežo vēlētajū tiesības uz pilnvērtīgu un objektīvu informāciju un rada kritērijus, kas var tieši un būtiski ietekmēt vēlēšanu rezultātus un radīt neatgriezeniskas sekas.*

Iesniedzēja iebildumi pret LSM Kārtībā noteikto regulējumu ir saistīti ar šādiem aspektiem:

- 1) LSM Kārtības noteikto prasību, ka LSM televīzijas programmas “LTV1” veidotajās

¹ Skat. izmantojot tīmekļa vietnes saiti:

https://latvijasradio.lsm.lv/public/assets/userfiles/Priek%C5%A1v%C4%93l%C4%93%C5%A1anu%20raid%C4%ABjumu%20norises%20k%C4%81rt%C4%ABba_2026.pdf.

politisko līderu debatēs² politisko spēku drīkst pārstāvēt tikai tāds Ministru prezidenta amata kandidāts, kurš vienlaikus kandidē arī Saeimas vēlēšanās: *Politisko līderu debatēs politisko spēku pārstāv deputāta kandidāts, kurš ir arī šī politiskā spēka izvirzītais kandidāts Ministru prezidenta amatam³*;

- 2) LSM Kārtībā noteikto regulējumu, ka vairāku **septembrī** paredzētu priekšvēlēšanu raidījumu dalībnieku atlase tiek balstīta uz **augusta sākumā** publicētiem sabiedriskās domas izpētes uzņēmuma SIA “Pētījumu centrs SKDS” [turpmāk arī – SKDS] sabiedriskās domas pētījumu datiem⁴.

Iesniegumā ombudam un vēstulēs LSM ir izteikti šādi iebildumi:

1. Iebildums par LSM Kārtībā noteikto prasību, ka *politisko līderu debatēs* drīkst piedalīties tikai tāds Ministru prezidenta amata kandidāts, kurš vienlaikus ir arī Saeimas deputāta kandidāts.

Iesniedzējs uzskata, ka LSM Kārtībā noteiktie kritēriji politisko līderu debatēm *pilnīgi izslēdz no*

² Ir jāatzīmē, ka politisko līderu debates ir viens no deviņiem priekšvēlēšanu raidījumu debašu formātiem, kuru LSM piedāvā savās programmās un pakalpojumos pirms 15. Saeimas vēlēšanās. Skat. zemāk.

³ LSM Kārtībā noteiktais attiecībā uz politisko līderu debatēm: *Politisko līderu debatēs politisko spēku pārstāv deputāta kandidāts, kurš ir arī šī politiskā spēka izvirzītais kandidāts Ministru prezidenta amatam. Šis kandidāts drīkst debatēs piedalīties atkārtoti, ja iepriekš bijis arī kā dalībnieks kādā no reģionālajām debatēm.* [3]

Skat. izmantojot tīmekļa vietnes saiti:

https://latvijaradio.lsm.lv/public/assets/userfiles/Priek%C5%A1v%C4%93l%C4%93%C5%A1anu%20raid%C4%ABjumu%20norises%20k%C4%81rt%C4%ABba_2026.pdf.

⁴ LSM Kārtībā attiecībā uz sabiedriskās domas pētījumu datu izmantošanu priekšvēlēšanu raidījumu dalībnieku atlasē ir noteikts šāds regulējums (skat. turpat):

- **Reģionālajās debatēs** tiks aicināti piedalīties tie politiskie spēki, kas **augusta sākumā** publiskotajā SKDS sabiedriskās domas pētījumā sasniedz vismaz 2 % atbalstu. [3]
- **Politisko līderu debatēs** tiks aicināti piedalīties tie politiskie spēki, kas **septembra jaunākajā** publiskotajā SKDS sabiedriskās domas pētījumā sasniedz vismaz 2 % atbalstu. [3]
- **Raidījumu cikls “Partija fokusā”**. Cikls aptvers politiskos spēkus, kas **augusta sākumā** publiskotajā SKDS sabiedriskās domas pētījumā sasniedz vismaz 2% atbalstu. [4]
- **Diskusijas ar politisko partiju vai to apvienības izvirzītajiem Ministru prezidenta amata kandidātiem raidījumā “Krustpunktā”**. Uz diskusijām tiek aicināti pirmo astoņu politisko partiju vai to apvienību izvirzītie Ministru prezidenta amata kandidāti pēc **augustā** publiskotajiem SKDS reitingiem. [6]
- **LR3 diskusijas “Kultūra Latvijā”**. Divi raidījumi par deputātu kandidātu solījumiem kultūras jomā ar astoņu populārāko politisko partiju vai to apvienību pārstāvjiem pēc SKDS **augustā** publicētā sabiedrības domas pētījuma rezultātiem. [6]
- **Priekšvēlēšanu debates jauniešu platformā 16+**. Uz debatēm plānots aicināt deviņas populārākās politiskās partijas vai to apvienības pēc SKDS **augustā** publicētā sabiedriskās domas pētījuma rezultātiem. [7]
- **Video cikls ar politisko spēku viedokļiem jauniešu platformā 16+**. Satura ciklā tiks aicināti piedalīties deviņi populārākie politiskie spēki pēc SKDS 2026. gada **augustā** publicētajiem sabiedriskās domas pētījuma rezultātiem. [8]
- **Latgales redakcijas diskusijas raidījumā “Latgolys Stunde”**. Tiks aicināti piedalīties 10 populārākie politiskie spēki pēc **augusta sākumā** publiskotā SKDS sabiedriskās domas pētījuma datiem. [8]
- **Latgales redakcijas sociālo mediju video sērija latgališu valodā**. Tiks aicinātas piedalīties 10 populārākās politiskās partijas vai to apvienības pēc **augusta sākumā** publiskotā SKDS sabiedriskās domas pētījuma. [8]

*līderu debatēm tādus politiskus spēkus, kas, **pirmkārt**, vispār nav izvirzījuši Ministru prezidenta amata kandidātu vai, **otrkārt**, ir izvirzījuši personu, kura nav vienlaikus šo Saeimas vēlēšanu deputāta amata kandidāts.*

Iesniedzēja ieskatā šāds nosacījums ir *mākslīgi radīts un nepamatoti ierobežo* politisko spēku iespējas piedalīties konkrētajā priekšvēlēšanu debašu raidījumā, liedzot politisko līderu debatēs piedalīties tiem politiskajiem spēkiem, kuru izvirzītie Ministru prezidenta amata kandidāti nekandidē 15. Saeimas vēlēšanās, kā arī ierobežo vēlētāju tiesības saņemt pilnvērtīgu informāciju par politisko piedāvājumu. Šie iebildumi ir pausti Iesniedzēja vēstulē 1 un atkārtoti Iesniegumā.

Izteikto iebildumu pamatojumam Iesniedzējs lieto šādus argumentus:

1.1. Satversmē nostiprinātā parlamentārās republikas loģika.

Iesniedzējs norāda, ka Latvijas Republikas Satversme paredz parlamentārās republikas modeli, kurā Ministru kabinetu sastāda persona, kuru uz to aicina Valsts prezidents. Deputāta mandāts vai kandidēšana Saeimas vēlēšanās nav tiesisks priekšnoteikums tam, lai persona varētu būt Ministru prezidenta amata kandidāts. Tādējādi Valsts prezidenta tiesības izraudzīties personu valdības veidošanai tiek raksturotas kā konstitucionāla prerogatīva, savukārt sabiedriskajam medijam neesot pamata ar redakcionāli noteiktiem kritērijiem sašaurināt šo Satversmē nostiprināto kārtību:

*Tā ir Valsts prezidenta **prerogatīva, ekskluzīva un vienpersoniska tiesība** izvēlēties un uzticēt valdības veidošanu konkrētai personai, kuras vienīgais ierobežojums par tādu kļūt ir spēja gūt Saeimas vairākuma uzticību. Deputāta mandāts vai dalība vēlēšanās jeb politiskais statuss nav kritērijs, tieši pretēji – **tiesiskā vienlīdzība** ir princips, kas apzināti un mērķtiecīgi nostiprināts Latvijas konstitūcijā.*

No tā Iesniedzējs secina, ka LSM veidoto priekšvēlēšanu debašu **formātam** ir jāatbilst Satversmē nostiprinātai parlamentārās republikas **loģikai**, un aicina LSM nepārkāpt **tiesiskās vienlīdzības** principu, nemaldināt vēlētajus, liekot **mākslīgi radītus konstitūcijas burtam un garam pretējus** uzsvarus, tādējādi radot savu, patvaļīgi sašaurinātu politiskā spektra modeli, pārkāpjot **politiskās neitralitātes** pienākumu, iejaucoties **politiskās runas brīvībā** un ierobežojot vēlētāju tiesības saņemt objektīvu informāciju.

1.2. Līdzšinējā prakse par premjera kandidātiem izvirzīt personas, kuras nekandidē Saeimas vēlēšanās.

Iesniedzējs argumentē, ka Latvijas demokrātiskajā praksē ir bijis ierasts, ka politiskie spēki kā savus Ministru prezidenta amata kandidātus nosauc personas, kuras konkrētajās vēlēšanās

nekandidē, minot virkni vēsturisku piemēru. Iesniedzēja ieskatā par to, vai šāds politisko spēku piedāvājums ir politiski pieņemams, jālemj vēlētajam, nevis sabiedriskajam medijam:

*Latvijas vēlēšanu sistēma un demokrātiskā tradīcija neparedz, ka partijai, kas startē vēlēšanās, obligāti jāizvirza premjera amata kandidāts, arī šajās Saeimas vēlēšanās vairākas partijas nav tādus izvirzījušas. Turklāt LSM (proti, LTV) agrākās Saeimas vēlēšanās pieļāva noslēdzošajās, centrālajās priekšvēlēšanu debatēs arī tādu partiju līderu dalību, **kuri nekandidēja vēlēšanās**. Piemēram, Aivars Lembergs, Roberts Zīle, Tatjana Ždanoka 2010. gadā, A. Lembergs un N. Ušakovs 2011. gadā, A. Lembergs, R. Zīle, N. Ušakovs 2014. gadā, Arturs Krišjānis Kariņš un R. Zīle 2018. gadā.*

Kā papildu argumenti iesniegumā tiek norādīti arī šādi apsvērumi:

- 1) *LSM publicētie kritēriji debatēm pilnīgi izslēdz no līderu debatēm tādus politiskus spēkus, kas, [...], vispār nav izvirzījuši Ministru prezidenta amata kandidātu [...];*
- 2) *2022. gadā bez demokrātiskas diskusijas par šo ierosinājumu LTV lēma ierobežot dalību debatēs ar līderiem, kas kandidē vēlēšanās, taču pieļāva, ka gadījumos, kad partijas premjerministra amata kandidāts nav vienlaikus Saeimas deputāta kandidāts, šo līderi aizstāj cits partijas politiķis, kurš ir deputāta amata kandidāts. Šogad LSM, atkal bez demokrātiskas diskusijas, **vēl vairāk ir sašaurinājis šo kritēriju** un tagad partijas, kas izvirzījušas premjera amata kandidātu, kurš nav Saeimas deputāta kandidāts, **ir izslēgtas no debatēm** (proti, nevarēs pat aizstāt medija centrālajās debatēs partijas Ministru prezidenta amata kandidātu ar citu partijas līderi, kurš kandidē Saeimas vēlēšanās);*
- 3) *LSM savu izvirzīto prasību, lai politisko spēku Ministru prezidenta amata kandidātu debatēs pārstāvētu deputāta kandidāts, **piemēro selektīvi** – Latvijas Radio 1 raidījumā “Krustpunktā”, piemēram, uz diskusijām tiek aicināti pirmo astoņu politisko partiju vai to apvienību izvirzītie Ministru prezidenta amata kandidāti pēc augustā publiskotajiem SKDS reitingiem, **neatkarīgi no tā, vai kandidāts balotējas uz Saeimu**.*

2. Politiskās vienlīdzības, neitralitātes un viedokļu daudzveidības apsvērumi.

Iesniedzējs uzskata, ka LSM Kārtībā noteiktais raidījumu dalībnieku atlases regulējums rada nevienlīdzīgu konkurenci starp politiskajiem spēkiem un pārkāpj sabiedriskajam medijam saistošo pienākumu nodrošināt **objektivitāti, politisko neitralitāti un viedokļu daudzveidību**. Iesniedzēja ieskatā līderu debašu ierobežošana tikai ar tādiem Ministru prezidenta amata kandidātiem, kuri vienlaikus kandidē Saeimas vēlēšanās, rada patvaļīgi sašaurinātu politiskā spektra modeli un neatbilst sabiedriskā pasūtījuma mērķim.

Iesniedzēja vēstulē 1 norādīts, ka *līderu debates ierobežojot tikai ar Saeimas deputātu kandidātiem, LSM radīs nevienlīdzīgu konkurenci un nonāks tiešā pretrunā ar viedokļu daudzveidības un objektivitātes pienākumu*, kuru kā stingru juridisku pienākumu sabiedriskajam medijam uzliek Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu un to pārvaldības likums (turpmāk – SEPLPL) un Redakcionālās vadlīnijas.

Izteikto iebildumu pamatojumam Iesniedzējs lieto šādus argumentus:

2.1. Pienākums ievērot objektivitātes, viedokļu daudzveidības un politiskās neitralitātes prasības.

Iesniedzējs atsaucas uz SEPLPL un Redakcionālajām vadlīnijām, kas sabiedriskajam medijam uzliek pienākumu nodrošināt objektivitāti un viedokļu daudzveidību. Iesniedzēja skatījumā sabiedriskā medija redakcionālā neatkarība nevar tikt izmantota tādu atlases kritēriju radīšanai, kas faktiski ierobežo politisko konkurenci un liedz sabiedrībai pilnvērtīgi iepazīt dažādu politisko spēku piedāvājumu. Iesniedzējs uzskata, ka LSM Kārtībā noteiktie kritēriji ierobežo ne tikai konkrētā politiskā spēka vai tās izvirzītā Ministru prezidenta kandidāta tiesības, bet arī sabiedrības un vēlētāju tiesības saņemt pilnvērtīgu informāciju pirms vēlēšanām, kā arī būtiski ietekmē vēlētāju iespējas salīdzināt politiskos piedāvājumus.

Iesniedzēja vēstulē 1 izskan aicinājums LSM saglabāt *politisko neitralitāti* - sabiedriskajam medijam priekšvēlēšanu periodā ir jānodrošina *vienlīdzīgas, taisnīgas un nediskriminējošas iespējas politiskajiem spēkiem paust savu viedokli*. Izslēdzot [kādu vēlēšanu sarakstu] *no līderu debatēm, kas ir centrālais LSM priekšvēlēšanu raidījums, pat ja citā raidījumā priekšvēlēšanu periodā iespējams piedalīties, šīs tiesības tīši tiek liegtas un principi pārkāpti*.

2.2. Politiskās runas brīvības īpašā aizsardzība vēlēšanu laikā un vēlētāju iespējas izdarīt apzinātu izvēli.

Iesniedzējs atsaucas uz politiskās runas brīvības īpašo nozīmi vēlēšanu procesā, jo tā sniedz iespēju ne vien aizsargāt politisko spēku kandidātus, bet arī vēlētāju tiesības saņemt informāciju par visām politiskajām alternatīvām. Tādēļ sabiedriskā medija atteikums nodrošināt dalību galvenajās debatēs politiskā spēka izvirzītam pārstāvim tiek vērtēts kā visas sabiedrības tiesību aizskārums.

Iesniedzēja vēstulē 1, atsaucoties uz nekonkretizētu Eiropas Cilvēktiesības tiesas viedokli, ir norādīts, ka *vārda brīvībai jānodrošina visaugstākā aizsardzība tieši politisko diskusiju un vēlēšanu kampaņu laikā*. Valstij un sabiedriskajām institūcijām (tostarp sabiedriskajiem medijiem) ir *ļoti šaura rīcības brīvība politiskās runas ierobežošanā*.

Iesniedzējs uzskata, ka jebkurš **formāls un mākslīgs ierobežojums**, kas liedz politiskās organizācijas izvirzītam līderim piedalīties galvenajās publiskajās debatēs, tieši aizskar kā **politisko debašu brīvību**, tā **sabiedrības neatņemamās tiesības saņemt informāciju par visām alternatīvām**, jo vārda brīvība neaizsargā tikai runātāju (kandidātu), bet vienlaikus garantē arī **vēlētāju tiesības saņemt informāciju**.

Iesniedzējs uzsver, ka vēlētājs var izdarīt atbilstošu izvēli tad, ja tam ir pieejama pilnīga politiskās konkurences aina. Iesniedzējs argumentē: *Lai vēlētājs varētu izdarīt apzinātu un brīvu izvēli, viņam jāredz pilnvērtīga un netraucēta politiskā konkurence. Ja mediji no līderu debatēm izslēdz partiju tikai tāpēc, ka tās izvirzītais MP kandidāts nav deputāta amata kandidāts (taču viņš ir Satversmei atbilstošs MP kandidāts), tiek mākslīgi ierobežotas vēlētāju informācijas tiesības uz pilnīgu priekšstatu par varas pretendentiem. Tas ir visas sabiedrības tiesību aizskārumš.*

Iesniedzējs norāda, ka **sabiedriskā medija uzdevums Latvijā ir sniegt uzticamu informāciju un stiprināt demokrātiju**. Atsaucoties uz Satversmes tiesas judikatūrā nostiprinātu atziņu – *medija redakcionālajai brīvībai ir jākalpo sabiedrības kopējam labumam un plurālismam* – Iesniedzējs izsaka viedokli, ka **Sabiedriskais medijs nedrīkst izmantot savu neatkarību, lai radītu kritērijus, kas kropļo politisko konkurenci vai nonāk pretrunā ar Satversmes burtu un garu**.

3. LSM Kārtībā noteikto dalībnieku atlases kritēriju selektīva un nekonsekventa piemērošana.

3.1. LSM Kārtībā noteiktā atšķirīgā dalībnieku atlases pieeja dažādos LSM raidījumos.

Iesniegumā norādīts, ka LSM Kārtībā izteiktā prasība par Ministru prezidenta amata kandidāta vienlaicīgu kandidēšanu Saeimas vēlēšanās tiek piemērota nekonsekventi (selektīvi). Kā piemērs minēts LSM radio programmas “Latvijas Radio 1” raidījums “Krustpunktā”, kurā uz diskusijām *tiek aicināti pirmo astoņu politisko partiju vai to apvienību izvirzītie Ministru prezidenta amata kandidāti pēc augustā publiskotajiem SKDS reitingiem, neatkarīgi no tā, vai kandidāts balotējas uz Saeimu*.

Tādējādi ir jākonstatē, ka Iesniedzējs izmanto salīdzinājumu starp dažādiem LSM priekšvēlēšanu **raidījumu formātiem**. Iesniegumā norādīts, ja vienā formātā Ministru prezidenta amata kandidāta dalība nav saistīta ar personas kandidēšanu Saeimas vēlēšanās, bet citā –, konkrēti, politisko līderu debatēs – šāds nosacījums tiek noteikts kā izšķirošs, tas, Iesniedzēja ieskatā, liecina par kritēriju selektīvu piemērošanu.

3.2. Objektivitātes, caurspīdīguma un samērīguma trūkums LSM Kārtības noteiktajos

kritērijos.

Iesniedzējs uzskata, ka LSM izstrādātie priekšvēlēšanu raidījumu dalībnieku atlases kritēriji neatbilst samērīguma un vienlīdzīgas attieksmes principiem. Šāda LSM pieeja rada iespaidu, ka dalības noteikumi nav balstīti vienotos un caurskatāmos principos.

Iesniedzējs vēstulē 1 pauž uzskatu, ka redakcionālā neatkarība *nevar pārkāpt labas pārvaldības principus, medijam ir jārīkojas sabiedrības interesēs.*

Norādot uz (nekonkretizētu) Eiropas Cilvēktiesību tiesas atzinumu, ka *lietās, kas skar tiesību uz vārda brīvību ierobežojumu vēlēšanu vai priekšvēlēšanu kontekstā, valstu rīcības brīvība ir šaurāka*, Iesniedzējs rezumē: *Tas nozīmē, ka sabiedriskajam medijam ir jānodrošina līdzsvarots un objektīvs politisko spēku atspoguļojums - medija izvirzītiem debašu atlases kritērijiem ir jābūt samērīgiem, objektīviem un nediskriminējošiem. Radot nevienlīdzīgu situāciju, medijs pārkāpj politiskā plurālisma principu. ECT praksē šāda formāla selektivitāte, kas ignorē reālo politisko un konstitucionālo kontekstu, var tikt atzīta par demokrātiskā procesa kropļošanu.*

Iesniedzējs secina: *jebkuram ierobežojumam ir jābūt leģitīmam mērķim un tam jābūt absolūti nepieciešamam demokrātiskā sabiedrībā.*

Ja kritērijs nepamatoti izslēdz konkrētu politisko spēku vai neatspoguļo aktuālo politisko situāciju, tas, Iesniedzēja ieskatā, nav samērīgs un pārkāpj vienlīdzīgas attieksmes principu.

3.3. Labas pārvaldības principu neievērošana, sabiedrības un politisko spēku neiesaistīšana LSM Kārtības izstrādē.

Iesniedzējs norāda, ka LSM priekšvēlēšanu raidījumu norises kārtība un tajā ietvertie dalībnieku atlases kritēriji esot pieņemti bez pietiekamas demokrātiskas diskusijas ar sabiedrību un politiskajām partijām. Iesniedzēja ieskatā jautājumi, kas būtiski ietekmē demokrātisko procesu un politisko konkurenci, būtu jāapspriež pirms to apstiprināšanas.

Iesniedzējs uzskata, ka redakcionālā neatkarība *nevar pārkāpt labas pārvaldības principus, medijam ir jārīkojas sabiedrības interesēs.* Tāpēc Iesniedzējs aicina LSM saglabāt politisko neitralitāti - *sabiedriskajam medijam priekšvēlēšanu periodā ir jānodrošina vienlīdzīgas, taisnīgas un nediskriminējošas iespējas politiskajiem spēkiem paust savu viedokli. Izslēdzot [kādu vēlēšanu sarakstu] no līderu debatēm, kas ir centrālais LSM priekšvēlēšanu raidījums, pat ja citā raidījumā priekšvēlēšanu periodā iespējams piedalīties, šīs tiesības tīši tiek liegtas un principi pārkāpti.*

Iesniedzējs uzskata, ka jautājumi par priekšvēlēšanu raidījumu kārtību būtiski ietekmē

demokrātisko procesu, tādēļ tos nevajadzētu pieņemt bez iepriekšējas caurskatāmas apspriešanas ar sabiedrību un politiskajām partijām. Secīgi Iesniedzējs aicina ombudu *iedibināt praksi, ka par šādiem, demokrātiju būtiski ietekmējošiem jautājumiem kā priekšvēlēšanu raidījumu norises kārtība pirms Saeimas, pašvaldību un Eiropas Parlamenta vēlēšanām pirms to apstiprināšanas LSM tomēr dod iespēju izteikties arī sabiedrībai un politiskajām partijām. Tas atbilstu labai pārvaldībai.*

4. Neatbilstošu iedzīvotāju aptauju datu izmantošana, nosakot dalībnieku sastāvu septembra priekšvēlēšanu raidījumos.

Iesniedzējs iebilst pret LSM Kārtībā noteikto, ka vairākos **septembrī** paredzētos priekšvēlēšanu raidījumos politisko spēku dalība tiek noteikta, pamatojoties *uz jūlijā vāktiem un augusta sākumā publiskotiem pētījumu centra “SKDS” datiem.* Iesniedzēja ieskatā šādi dati neatspoguļo aktuālo politisko situāciju raidījumu norises laikā, turklāt *partiju reitingi tiks mērīti arī augustā un publiskoti septembra sākumā, tādējādi atspoguļojot ievērojami objektīvāku realitāti par partiju nozīmīgumu uz to brīdi [..].*

Šo iebildumu pamatojošie argumenti ir izvērsti Iesniedzēja vēstulē 2 un konspektīvi atkārtoti Iesniegumā:

4.1. Atsauce uz 2018. gada 5. oktobra Administratīvās rajona tiesas spriedumu.

Iesniedzējs atsaucas uz 2018. gada 5. oktobra Administratīvās rajona tiesas lēmumu, ar kuru VSIA “Latvijas Televīzija” tika uzlikts pienākums nodrošināt partiju apvienības “Latvijas Reģionu apvienības” Ministru prezidenta amata kandidāta dalību premjera kandidātu debatēs. Iesniedzējs norāda, ka tiesa toreiz atzina, ka jūlija reitingu dati objektīvi neatspoguļoja aktuālo situāciju oktobrī, tādēļ medijam bija jāparedz iespēja ņemt vērā jaunākus datus.

Iesniedzēja vēstulē 2 izklāstīts, ka *LTV nepareizi piemēroja partijas aktualitātes un nozīmīguma vēlētāju vidū kritēriju, pieļaujot rīcības brīvības izmantošanas kļūdu.* Proti, *LTV noteica, ka debatēs, kas notika oktobrī, piedalīsies tikai to politisko spēku pārstāvji, kas saskaņā ar pētījumu centra “SKDS” aptauju par 2018. gada jūliju ir pārsnieguši 2% reitinga robežu.* Savukārt tiesa atzina, ka *jūlija dati objektīvi neatspoguļo aktuālo situāciju oktobrī un LTV, izstrādājot plānu priekšvēlēšanu raidījumiem, bija jāreķinās, ka situācija var mainīties, un jāparedz iespēja ņemt vērā aktuālos datus.* Tiesa uzlika LTV pienākumu nekavējoties nodrošināt LRA premjera amata kandidāta dalību premjera kandidātu debatēs.

Balstoties šajos apsvērumos, Iesniedzējs vēstulē 2 prezumē:

Neskatoties uz precedentu, kur tiesa atzina, ka tamlīdzīga LTV rīcība jeb debašu norise bez LRA līdzdalības radītu neatgriezeniskas sekas, būtisku kaitējumu partijas izredzēm vēlēšanās, **nav saprotams, kāpēc LSM turpina praksi, priekšvēlēšanu raidījumu norises kārtībā pirms 15. Saeimas vēlēšanām nosakot partiju dalību raidījumos septembrī pēc jūlijā vāktiem un augusta sākumā publiskotiem “SKDS” datiem, neskatoties uz to, ka šajā pašā LSM kārtībā tai skaitā atzīts, ka partiju reitingi tiks mērīti arī augustā un publiskoti septembra sākumā, tādējādi atspoguļojot ievērojami objektīvāku realitāti par partiju nozīmīgumu uz to brīdi.**

4.2. Nepieciešamība ņemt vērā jaunākos sabiedrības aptauju datus.

Iesniedzējs norāda, ka jūlijā vākti un augusta sākumā publiskoti dati nav pietiekami aktuāli, lai noteiktu dalību septembra raidījumos, īpaši tad, ja pirms raidījumu norises būs pieejami jaunāki dati. Tādēļ dalības noteikšanai būtu jāizmanto jaunākie septembra sākumā publiskotie reitingi. Iesniedzējs uzskata, ka īpaši aktuāli tas ir raidījumiem, kas notiek pēc šo datu publiskošanas, jo pretējā gadījumā sabiedriskais medijs izmanto kritērijus, kas neatspoguļo aktuālo vēlēšanu attieksmi.

Līdz ar to Iesniedzējs aicina LSM labot izstrādāto kārtību un raidījumos, kas notiks pēc reitingu publiskošanas septembra sākumā, nodrošināt iespēju piedalīties partijām atbilstoši to jaunākajiem reitingiem, kā arī Iesniedzēja vēstulē 2 piedāvā savu LSM priekšvēlēšanu raidījumu dalībnieku sastāva noteikšanas kārtību – tabulas formā detalizēti un konkrēti norādot, kuru LSM raidījumu dalībnieki ir jānosaka pēc kādiem sabiedriskās domas pētījumu datiem.

5. Iespējama neatgriezenisku seku radīšana vēlēšanu procesā, LSM iespējama iejaukšanās politiskajā konkurencē un vēlēšanu rezultātu ietekmēšana.

Iesniedzējs uzskata, ka priekšvēlēšanu debates nav *parasts raidījuma formāts*, bet būtiska politiskās konkurences un vēlēšanu informēšanas sastāvdaļa. Tādēļ dalības liegums nozīmīgā priekšvēlēšanu raidījumā var ietekmēt politiskā spēka redzamību un vēlēšanu priekšstatu par tā nozīmīgumu. Iesniedzēja ieskatā LSM būtu jāapzinās, ka dalībnieku atlases kritēriji var ietekmēt vēlēšanu procesu, un jāizvairās no noteikumiem, kas var mainīt politiskās konkurences apstākļus, jo debašu norise bez konkrēta politiskā spēka līdzdalības var radīt neatgriezeniskas sekas un būtisku kaitējumu šī politiskā spēka izredzēm vēlēšanās.

Iesniedzējs norāda, ka sabiedriskā medija uzdevums ir sniegt uzticamu informāciju un stiprināt demokrātiju, nevis ar atlases kritērijiem radīt priekšrocības vai trūkumus atsevišķiem politiskajiem spēkiem. Šāda rīcība varētu tikt uztverta kā politiskās konkurences izkropļošana.

Iesniedzēja vēstulē 1 ir norādīts: *Aicinām LSM saglabāt **politisko neitralitāti** - sabiedriskajam*

medijam priekšvēlēšanu periodā ir jānodrošina vienlīdzīgas, taisnīgas un nediskriminējošas iespējas politiskajiem spēkiem paust savu viedokli. Izslēdzot partiju no līderu debatēm, kas ir centrālais LSM priekšvēlēšanu raidījums, pat ja citā raidījumā priekšvēlēšanu periodā iespējams piedalīties, šīs tiesības tīši tiek liegtas un principi pārkāpti.

Iesniedzējs norāda, ka [...] *formāla selektivitāte, kas ignorē reālo politisko un konstitucionālo kontekstu, var tikt atzīta par **demokrātiskā procesa kroplošanu**. [...] Sabiedriskais medijs nedrīkst izmantot savu neatkarību, lai radītu kritērijus, kas **kroplo politisko konkurenci** vai **nonāk pretrunā ar Satversmes burtu un garu**.*

Savukārt iesniedzēja vēstule 2 noslēdzas ar konstatējumu: *Sabiedriskā medija pienākums ir nodrošināt objektīvu politisko spēku atspoguļojumu, un LSM rīcības brīvībai jāatbilst samērīguma un vienlīdzīgas attieksmes principiem, nodrošinot vēlētajiem objektīvu informāciju, nevis radot kritērijus, kas var **tieši un būtiski ietekmēt vēlēšanu rezultātus** un radīt **neatgriezeniskas sekas**.*

Kopsavilkums Iesniedzēja vēstulēs un Iesniegumā minētajam.

Tādējādi konstatējams, ka Iesniedzēja iebildumi pret LSM Kārtība noteikto ir, galvenokārt, vērsti uz šādiem priekšvēlēšanu raidījumu dalībnieku atlases kritērijiem.

Pirmkārt, Iesniedzējs apstrīd nosacījumu, ka politisko līderu debatēs politisko spēku var pārstāvēt tikai tāds deputāta kandidāts, kurš vienlaikus ir šī politiskā spēka izvirzītais Ministru prezidenta amata kandidāts. Iesniedzēja ieskatā, šāds kritērijs nepamatoti sašaurina politisko spēku pārstāvības iespējas, neatbilst Satversmē nostiprinātajai parlamentāras republikas loģikai, ierobežo politisko runu un vēlētāju tiesības saņemt pilnvērtīgu informāciju par politiskajām alternatīvām, kā arī var radīt nevienlīdzīgu konkurenci starp politiskajiem spēkiem.

Otrkārt, Iesniedzējs iebilst pret to, ka septembrī paredzēto priekšvēlēšanu raidījumu dalībnieku atlase tiek balstīta uz augusta sākumā publiskotiem Tīrgus un sabiedriskās domas pētījumu centra SKDS datiem, lai gan vēlāk pieejami jaunāki sabiedriskās domas pētījumu rezultāti. Iesniedzējs uzskata, ka šāda pieeja neatspoguļo aktuālo politisko situāciju, var nesamērīgi ietekmēt politisko spēku iespējas piedalīties būtiskās priekšvēlēšanu debatēs un tādēļ LSM būtu jāparedz elastīgāks mehānisms jaunāko reitingu ņemšanai vērā.

[2] Par Iesniedzēja izteiktajiem argumentiem un ombuda kompetenci tos izvērtēt

Ņemot vērā SEPLPL 18. panta pirmajā daļā ombudam noteikto kompetenci pārraudzīt sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu sniegto pakalpojumu atbilstību SEPLPL 1. pantā noteiktajam mērķim un 3. pantā noteiktajiem sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu darbības

pamatprincipiem, kas izvērsti LSM pašregulējošajos dokumentos – Redakcionālajās vadlīnijās un Rīcības un ētikas kodeksā – ombuda funkcijās ir pārraudzīt un sniegt savus atzinumus par to, vai LSM saturā (raidījumu, sižetu, rakstu u.c.) un tā veidošanas laikā veiktās žurnālistiskās darbības un pieņemtie redakcionālie lēmumi atbilst **profesionālās darbības principiem un profesionālās ētikas prasībām**.

Ombuds atzinumus sniedz normatīvo aktu definētajās kompetences robežās un izmantojot Redakcionālo vadlīniju un Rīcības un ētikas kodeksa normas, kas attiecas uz profesionālo ētiku un tās ievērošanu redakcionālajos lēmumos un profesionālajās procedūrās, kas veiktas LSM satura veidošanas procesā. Nedz normatīvie akti, nedz Redakcionālās vadlīnijas un Rīcības un ētikas kodekss **nedod ombudam tiesības sniegt Iesniegumā minēto apstākļu juridisko izvērtējumu**.

Ja ierasti ombuds savos atzinumos vērtē LSM programmās un pakalpojumos iekļauto LSM satura vienību un to veidošanas laikā pieņemto redakcionālo lēmumu atbilstību LSM pašregulējošajos dokumentos izteiktajām prasībām, tad šoreiz ombuda uzdevums ir vērtēt LSM pašregulējošā dokumenta – LSM Kārtības – atbilstību SEPLPL izteiktajiem LSM darbības principiem un Redakcionālajās vadlīnijās noteiktajam. Tādējādi ir nepieciešams skaidri nodalīt tiesiskos aspektus, kas neietilpst ombuda kompetencē, no ētiskajiem aspektiem, kas ir ombuda vērtējuma likumiskais objekts. Ņemot vērā, ka Iesniedzējs ir iesniedzis daudzveidīgu argumentāciju, šī atzinuma veidošanas nolūkiem ombuds ir centies to sistematizēt piecās argumentu kategoriju grupās, lai tādējādi noteiktu savas iespējas izvērtēt, vai Iesniedzēja sniegtie argumenti pamato izteiktos iebildumus pret LSM redakcionālajiem lēmumiem, kā tie ir izteikti LSM Kārtībā.

1. Konstitucionālie argumenti (Satversme, parlamentāras republikas loģika, tiesiskā vienlīdzība).

Konstitucionāls arguments ir **juridisks arguments**, kas balstās uz valsts konstitūciju – Latvijas republikas Satversmi – vai uz no Satversmes izrietošiem pamatprincipiem, un kurā tiek apgalvots, ka konkrētā LSM Kārtības norma ir jāvērtē pēc Satversmes vai konstitucionāliem principiem. Ombuds konstatē, ka Iesniedzēja sniegtie konstitucionālie argumenti balstās gan uz tiešām Satversmes normām (Satversmes 1., 56., 58., 91., 100., 101. pants), gan uz no Satversmes izrietošiem un administratīvā procesa principiem⁵ (tādiem kā demokrātiskas valsts princips,

⁵ Administratīvā procesa likuma 4. panta pirmajā daļā noteiktie administratīvajā procesā piemērojamie vispārējie tiesību principi: 1) privātpersonas tiesību ievērošanas princips (5.pants); 2) vienlīdzības princips (6.pants); 3) tiesiskuma princips (7.pants); 4) tiesību normu saprātīgas piemērošanas princips (8.pants); 5) patvaļas aizlieguma princips (9.pants); 6) tiesiskās palāvības princips (10.pants); 7) likuma atrunas princips (11.pants); 8) demokrātiskās iekārtas princips (12.pants); 9) samērīguma princips (13.pants); 10) likuma prioritātes princips (14.pants); 11) procesuālā taisnīguma princips (14.¹ pants).

tiesiskas valsts princips, varas dalīšanas princips, tiesiskās vienlīdzības princips, samērīguma princips, politiskā plurālisma princips, brīvu un godīgu vēlēšanu princips), kā arī uz Satversmes noteikto valsts pārvaldes institucionālo loģiku. Tas nozīmē, ka ombudam būtu jāvērtē, vai LSM noteiktie priekšvēlēšanu raidījumu dalībnieku atlases kritēriji atbilst Satversmē nostiprinātajai parlamentāras republikas iekārtai, demokrātiskas valsts principam un vienlīdzīgas politiskās līdzdalības priekšnoteikumiem, citiem vārdiem sakot – vai šie kritēriji ir satversmīgi.

Ņemot vērā, ka ombuds nav institūcija, kas galīgi izšķir Satversmes interpretācijas strīdus, Iesniedzēja norādītos konstitucionālos argumentus ombuds var ņemt vērā savos vērtējumos kā nozīmīgu vērtēšanas kontekstu, tomēr ombuda vienīgā kompetence ir izvērtēt, vai sabiedriskā medija izvēlētie raidījumu dalībnieku atlases kritēriji ir redakcionāli pamatoti un atbilstoši sabiedriskā medija darbības pamatprincipiem.

Savukārt jautājums par LSM apstiprinātās kārtības un faktiskās rīcības, nepielaižot konkrētas personas piedalīties debatēs, tiesiskumu ir Administratīvās tiesas jautājums.

2. Cilvēktiesību argumenti (vārda brīvība, politiskās runas brīvība, vēlētāju tiesības).

Cilvēktiesību arguments ir **juridisks arguments**, kas konkrētās LSM Kārtības noteiktās normas vērtē pēc pamattiesību jeb cilvēktiesību standartiem, proti, tas ir arguments, kas apgalvo, ka LSM Kārtības normas iespējami ierobežo vai var ierobežot personas, sabiedrības vai noteiktas grupas pamattiesības, tāpēc tās jāvērtē pēc cilvēktiesību aizsardzības kritērijiem, kas izteikti Satversmes VIII nodaļā “Cilvēka pamattiesības”, Eiropas Cilvēktiesību konvencijā (Konvencijas 10., 11., 14. pants un 1. protokola 3. pants – tiesības uz brīvām vēlēšanām), kā arī balstoties Eiropas Cilvēktiesību tiesas praksē, lai noskaidrotu, vai LSM Kārtības normas skar kādas pamattiesības, vai ir noticis šo tiesību ierobežojums, vai LSM Kārtībā noteiktajiem ierobežojumiem ir leģitīms mērķis, un vai šie ierobežojumi ir samērīgi, piemēram, vai izvēlētais līdzeklis ir piemērots mērķa sasniegšanai, vai nav iespējams mazāk ierobežojošs līdzeklis, vai sabiedrības ieguvums atsver tiesību ierobežojumu.

Konkrētajā gadījumā būtiskākie vērtējamie cilvēktiesību aspekti attiektos uz 1) politiskās runas brīvību (ņemot vērā priekšvēlēšanu debašu centrālo lomu politiskās runas kopā); 2) vēlētāju tiesībām saņemt informāciju (jo, kā pamatoti norāda Iesniedzējs, vārda brīvība ietver ne tikai tiesības izteikties, bet arī sabiedrības tiesības saņemt informāciju); 3) politisko plurālismu (lai vēlēšanu procesā būtu pārstāvēts plašs politisko viedokļu spektrs); 4) vienlīdzību un diskriminācijas nepieļaušanu (lai medijs nepiemērotu neobjektīvus un nepamatotus kritērijus atšķirīgiem politiskajiem spēkiem); 5) tiesībām uz brīvām vēlēšanām, kas rezultējas no visu

iepriekš izteikto apsvērumu kopuma.

Cilvēktiesību argumenta centrā ir jautājums, vai LSM Kārtības noteiktajiem ierobežojumiem ir tiesisks un leģitīms pamats un vai tie ir samērīgi demokrātiskā sabiedrībā, tāpēc galīga pamattiesību pārkāpuma konstatēšana ir tiesas, ne ombuda kompetence, un ombuds savā atzinumā šos argumentus nevērtēs.

3. Vienlīdzīgas politiskās konkurences argumenti (diskriminācija, nevienlīdzīga attieksme, selektīva kritēriju piemērošana).

Vienlīdzīgas politiskās konkurences arguments, protams, nav viens atsevišķs, tieši nosaukts un kodificēts pamattiesību princips, bet tas ir **juridisks arguments**, kurš ir atvasināts no vairāku konstitucionālu un cilvēktiesību principu kopuma, tādējādi tam ir atvasināts konstitucionāli tiesiskais statuss, kas izriet no Satversmē noteiktā demokrātiskas valsts principa, Satversmes 1., 91., 100., 101. panta, Eiropas Cilvēktiesību konvencijas, Eiropas Cilvēktiesību tiesas prakses.

Lai šis arguments neklūtu vienīgi par retorisku vai politiski motivētu argumentu, ombudam būtu jāvērtē, vai LSM Kārtība nerada nepamatotas priekšrocības vieniem politiskajiem spēkiem, nepamatoti neizslēdz citus politiskos spēkus priekšvēlēšanu aģitācijas telpas, neietekmē vēlēšanu iespēju iegūt pilnvērtīgu informāciju, balstās objektīvos, samērīgos un caurskatāmos kritērijos, un tādējādi neietekmē vēlēšanu procesa godīgumu.

Šo argumentu ombuds, protams, var vērtēt, un savu iespēju robežās arī vērtēs šī atzinuma ietvaros, taču šim vērtējumam **nevar būt juridisku konsekvenci**, jo ombuda kompetencē nav aizstāt Administratīvo tiesu, proti, ombuda kompetencē nav konstatēt ir vai nav pārkāpts brīvu un godīgu vēlēšanu princips tiesas izpratnē.

4. Labas pārvaldības arguments un procesuālie argumenti (iedzīvotāju aptauju datu aktualitāte un kvalitāte, sabiedrības iesaiste kritēriju noteikšanā un šo kritēriju caurskatāmība).

Labas pārvaldības princips ir vispārējs tiesību princips, kas izriet no demokrātiskas tiesiskas valsts idejas un kuru var sasaistīt ar Satversmes 1. pantu, tiesiskuma principu, tiesiskās palāvēības un tiesiskās drošības principu, kā arī ar pastāvošo administratīvo tiesību tradīciju un valsts pārvaldes principiem. Līdz ar to labas pārvaldības arguments ir **juridisks arguments**, kas darbojas kā standarts, pēc kura vērtē institūcijas rīcības kvalitāti, procesu un pamatojumu, un kurš pieprasa, lai sabiedriski nozīmīga rīcība tiktu īstenota caurskatāmi, konsekvēti, objektīvi, bez patvaļas, pamatoti, samērīgi un savlaicīgi.

Savukārt procesuālais arguments attiecas uz to, kā lēmumi par LSM Kārtībā formulētajām normām ir tikuši pieņemti – 1) vai raidījumu dalībnieku izvēles kritēriji tika noteikti savlaicīgi, 2) vai tie bija iepriekš zināmi tiem, uz kuriem tie attiecas, 3) vai tie tiek konsekventi piemēroti, 4) vai lēmums par kritērijiem bija pietiekami pamatots, 5) vai tika ņemti vērā aktuāli dati, 6) vai tika apsvērtas alternatīvas, 7) vai process bija caurskatāms un pārbaudāms, u.c.

Procesuālie argumenti ir **juridiski nozīmīgi** (bet ne materiāl-tiesiski) argumenti, jo tiesiskā valstī ne tikai rezultātam, bet arī lēmuma pieņemšanas procesam ir nozīme, īpaši gadījumos, kad institūcijai, kas pieņem lēmumus ir plaša rīcības brīvība, jo, no vienas puses, redakcionālās neatkarības ietvarā LSM ir plaša brīvība lemt par programmu un pakalpojumu saturu, formātiem, žurnālistikas pieeju un redakcionālajiem risinājumiem, bet, no otras puses, šī neatkarība nav absolūta, un sabiedriskajam medijam ir jāievēro redakcionālie objektivitātes, neitralitātes, viedokļu daudzveidības, vienlīdzīga attieksmes principi, kā tie ir izteikti Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu un to pārvaldības likuma 3. pantā.

Nemot vērā, ka procesuālie argumenti attiecas uz LSM darbības pamatprincipu un kopējās organizācijas kultūras izvērtējumu, tie iekļaujas profesionālās ētikas vērtējuma objektu kopā, kas ļauj ombudam, nevērtējot LSM kārtības normu **tiesiskumu** pēc būtības, vērtēt to noteikšanas vai piemērošanas procesu, un sniegt ombuda ieteikumus turpmākajai rīcībai, piemēram, saskaņojot medija redakcionālo brīvību ar nepieciešamību izskaidrot savu izvēli pietiekamo un nepieciešamo pamatu.

Ombuds var vērtēt labas pārvaldības un procesuālos aspektus tad, ja tie ir saistīti ar sabiedriskā medija pienākumiem, taču ombuda kompetencē nav veikt LSM Kārtības kā administratīva akta (par kādu tā nav uzskatāma) vai faktiskās rīcības **tiesiskuma pārbaudi**.

5. Mediju ētikas argumenti (objektivitāte, viedokļu daudzveidība, politiskā neitralitāte, sabiedrības interešu prioritāte).

Šo argumentu vērtēšana ir tiešā ombuda kompetencē, jo ombuda institūcijas funkcijas ir sniegt savus atzinumus, vai sabiedriskais medijs savos redakcionālajos lēmumos ir ievērojis sabiedriskā medija darbības pamatprincipus, kas izvērsti pašregulējošajos medija dokumentos.

Ievērojot minēto, ombuda iespējās ir sniegt atzinumu par LSM **redakcionālajiem lēmumiem**, kas nosaka dalībnieku atlases principus redakcionāli veidotajiem priekšvēlēšanu raidījumiem, kā tie ir izteikti LSM Kārtībā. Tādējādi ombuda vērtējuma priekšmets ir LSM Kārtībā noteikto dalībnieku atlases principu **pietiekamais** un **nepieciešamais pamatojums**, un šo principu atbilstība šādām LSM darbību pašregulējošajām prasībām:

1. Redakcionālo vadlīniju 1.4. punktā noteiktajam LSM darbības profesionālajam principam

Viedokļu daudzveidība:

LSM atspoguļo dažādu sabiedrības grupu viedokļus, arī tādus viedokļus, kas kādam varētu likties nepieņemami.

Veidojot saturu par kādu konkrētu tematu, tajā iekļaujami tematam nozīmīgi, atbilstoši un kompetenti viedokļi.

2. Redakcionālo vadlīniju 1.2. punktā ***Sabiedrības intereses*** noteiktajam:

LSM misija ir strādāt sabiedrības interesēs, pēc augstākajiem profesionālajiem standartiem veidojot programmas un cita veida saturu.

LSM darbu nosaka sabiedrības intereses saņemt patiesu informāciju par tās dzīvi ietekmējošiem lēmumiem, procesiem un notikumiem, uzraudzīt politisko, ekonomisko un tiesu varu, stiprināt tiesiskumu un labklājību, [...] novērst maldinošas informācijas ietekmi.

LSM, veidojot saturu, ievēro un aizstāv cilvēka pamattiesības, demokrātiskos institūtus un morāles normas, ir pret jebkāda veida diskrimināciju.

LSM izzina dažādu sabiedrības grupu intereses un nodrošina platformu, kur tiek apspriesti tām būtiski jautājumi.

LSM veicina viedokļu daudzveidību un rosina sabiedriski nozīmīgas diskusijas, lai palīdzētu cilvēkiem veidot savus uzskatus un pieņemt lēmumus.

3. Redakcionālo vadlīniju 2.6. punktā ***Varas pārstāvji LSM veidotajā saturā*** noteiktajam:

Politiskā neietekmējamība ir LSM pamatvērtība, no kuras atkarīga auditorijas uzticēšanās. Žurnālists nedrīkst pārstāvēt nevienas politiskās partijas intereses

LSM nav pienākuma visām partijām veltīt vienādu raidlaiku vai nodrošināt mehānisku līdzsvaru starp pretējiem viedokļiem savā saturā. Veidojot saturu, žurnālisti ņem vērā plašāku kritēriju loku un vērtē, cik svarīgi konkrētam tematam ir dažādi argumenti, kā arī ņem vērā žanru un formātu robežas.

LSM ikdienā ievēro politisko neitralitāti, tomēr var paust redakcionālo nostāju jautājumos, kas skar mediju politiku un vārda brīvību, kā arī gadījumos, ja rodas apdraudējums demokrātijas pamatvērtībām, valsts neatkarībai un sabiedrības drošībai

Izvērtējot konstatēto, Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu ombuds Edmunds Apsalons

secina:

[3] Par redakcionālo lēmumu *pietiekamo pamatojumu*

Redakcionāla lēmuma *pietiekamais pamats* ir tādi apsvērumi, kas, pastāvot konkrētajiem apstākļiem, ir pietiekami, lai šo lēmumu pieņemtu saskaņā ar loģisko formu: vienmēr, ja šie apsvērumi ir spēkā, tad (secinājums) ir *pietiekams pamats* (attaisnojums), lai tā lemtu. Tādējādi *pietiekamais pamats* raksturo tos lēmuma pieņemšanas apsvērumus, ar kuriem ir *pietiekami*, lai konkrēto lēmumu attaisnotu, proti, tie raksturo lēmuma *iespējamības* apsvērumus. Līdz ar to pirmais jautājums ir par LSM **tiesībām** lemt par redakcionāli veidotu priekšvēlēšanu raidījumu dalībnieku atlases principiem – vai LSM Kārtībā noteiktajiem principiem ir pietiekams pamatojums, vai tie ir *tiesiski*.

LSM tiesības patstāvīgi un neatkarīgi pieņemt redakcionālus lēmumus par satura veidošanu un publiskošanu izriet no **redakcionālās neatkarības** garantijām, kas nostiprinātas SEPLPL 3. panta pirmajā un otrajā daļā. Minētās tiesību normas paredz, ka sabiedriskie elektroniskie plašsaziņas līdzekļi ir brīvi no politiskas, ekonomiskas, atsevišķu interešu grupu un citas iejaukšanās to darbībā, savukārt valsts pienākums ir nodrošināt to neatkarību.

Vienlaikus SEPLPL 8. panta pirmajā daļā ir noteikts, ka *sabiedriskais elektroniskais plašsaziņas līdzeklis, veidojot programmas un pakalpojumus, ievēro sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu darbības pamatprincipus*. Šie pamatprincipi ir noteikti SEPLPL 3. pantā.

Minētajās tiesību normās nav noteikti konkrēti ierobežojumi LSM redakcionālajiem lēmumiem attiecībā uz satura vienību (raidījumu, sižetu) dalībnieku izvēli. Tomēr tas nenozīmē, ka šāda izvēle var būt patvaļīga vai subjektīva. Katram redakcionālajam lēmumam ir jābūt racionāli pamatotam, bet izmantotajiem kritērijiem – tādiem, kas atbilst sabiedriskā medija darbības pamatprincipiem un **sabiedrības interesēm**. Ombuda vērtējumā šāds lēmuma pamatojums atbilst Iesniedzēja izteiktajiem apsvērumiem, ka šiem kritērijiem ir jābūt *samērīgiem, objektīviem un nediskriminējošiem*.

Līdz ar to redakcionālā neatkarība nav interpretējama kā tiesības pieņemt patvaļīgus vai nepamatotus lēmumus. Redakcionālajiem lēmumiem ir jābūt tiesiskiem un pamatotiem ar sabiedriskā medija darbības pamatprincipiem un *sabiedrības interesēm*.

Uz šo apsvērumu norādīja LSM galvenā redaktore LSM atbildē, ka *saskaņā ar spēkā esošo tiesisko regulējumu un tiesu praksi, sabiedriskajam medijam ir redakcionālā neatkarība un plaša rīcības brīvība patstāvīgi noteikt priekšvēlēšanu debašu norises kārtību un dalībnieku atlases kritērijus*.

Kā ombuds norādīja šī atzinuma otrajā daļā, ombuda kompetencē neietilpst LSM Kārtības tiesiskuma vērtējums, ombuds palaujas uz to LSM tiesību apstiprinājumu, ko sniedz SEPLPL un tiesu prakse. Ņemot vērā, ka iebildumi pret līdzīgu dalībnieku atlases kritēriju izmantošanu LSM

(toreiz – VSIA “Latvijas Televīzija”) priekšvēlēšanu raidījumos pirms 14. Saeimas vēlēšanām ir tikuši izskatīti tiesā, ombuda ieskatā šajos tiesas spriedumos nolemtais ir saistošs, lai skatītu jautājumu par līdzīgu dalībnieku atlases kritēriju izmantošanu priekšvēlēšanu raidījumos pirms 15. Saeimas vēlēšanām.

Šajā atzinumā skatīto jautājumu kontekstā būtiska ir tiesvedība, kas noslēdzās ar Administratīvās apgabaltiesas 2020. gada 13. jūlija spriedumu⁶. Šis spriedums sniedz netiešu atbildi uz Iesniedzēja apšaubīto LSM Kārtības regulējumu, kas paredz, ka **septembrī** paredzētu priekšvēlēšanu raidījumu dalībnieku atlase tiek balstīta uz **augusta sākumā** publicētiem SKDS sabiedriskās domas pētījumu datiem.

Administratīvās apgabaltiesas spriedums ir attiecināms uz Administratīvās rajona tiesas 2019. gada 27. augusta spriedumu⁷ (turpmāk – Administratīvās rajona tiesas spriedums), kas tika pārsūdzēts augstākā instancē un Administratīvās apgabaltiesas spriedums noraidīja politisko partiju apvienības “Latvijas Reģionu Apvienība” pieteikumu par toreizējā VSIA “Latvijas televīzija” Ziņu dienesta rīcības plāna 13. Saeimas vēlēšanām 4. punkta daļas atzīšanu par prettiesisku. Minētā rīcības plāna norma paredzēja, ka diskusijā 2018. gada **septembra** mēnesī piedalās tikai to politisko spēku premjera amata kandidāti, kas saskaņā ar SKDS 2018. gada **jūlija** aptaujas datiem bija pārsnieguši divu procentu reitinga robežu. Tādējādi Administratīvā apgabaltiesa atcēla pirmās instances spriedumu daļā, kurā attiecīgais VSIA “Latvijas Televīzija” noteikumu 4. punkts bija atzīts par prettiesisku.

Apgabaltiesa savā spriedumā secināja, ka pirmās instances tiesa izskatāmajā lietā ir kļūdaini interpretējusi pieteicēja vēlēšanu tiesību apjomu, nepamatoti to paplašinot un nonākot pretrunā ar Eiropas Cilvēktiesību tiesas atziņām par to, ka vēlēšanu tiesības negarantē tiesības politiskajai partijai prasīt un piešķirt raidlaiku radio vai televīzijā priekšvēlēšanu laikā, ja vien piekļuve medijam un raidlaiks partijai netika liegta vispār. Administratīvās apgabaltiesas sprieduma pamatā bija atziņa, ka VSIA “Latvijas Televīzija” ir plaša rīcības brīvība noteikt priekšvēlēšanu raidījumu **norises kārtību**, tostarp **dalībnieku atlases kritērijus**, ciktāl netiek pārkāptas Satversmes, likumu vai starptautisko tiesību prasības.

Apgabaltiesa spriedumā uzsvēra arī to, ka Priekšvēlēšanu aģitācijas likums garantē deputātu kandidātu sarakstiem tiesības **vismaz vienu reizi** piedalīties priekšvēlēšanu raidījumos, taču

⁶ Lietas Nr. A420274518, Lietas arhīva Nr. AA43-0397-20/14. Skat. izmantojot zemāk norādīto tīmekļa vietnes saiti: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/eclinolemumi/ECLI:LV:ADAT:2020:0713.A420274518.13.S.>

⁷ Lietas arhīva Nr. A42-00915-19/2. Skat. izmantojot zemāk norādīto tīmekļa vietnes saiti: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/eclinolemumi/ECLI:LV:ADRJRIT:2019:0827.A420274518.8.S.>

negarantē tiesības piedalīties tieši **konkrētā raidījumā** vai saņemt vienādu raidlaiku ar citām partijām.

Administratīvā apgabaltiesa secīgi atzina, ka pirmās instances tiesa, vērtējot, vai VSIA “Latvijas Televīzija” priekšvēlēšanu raidījumu dalībnieku atlasei vajadzēja izmantot **jūlija, augusta vai septembra** aptaujas datus, faktiski bija iejaukusies medija redakcionālajā darbībā un žurnālistu profesionālajā izvērtējumā. Apgabaltiesas ieskatā tiesa nevar nostāties redaktora vai raidījuma veidotāja vietā un noteikt, kuri socioloģiskie dati ir piemērotākie priekšvēlēšanu raidījuma dalībnieku atlasei, ja izvēlētais kritērijs ir **pārskatāms, objektīvi pamatots un nav acīmredzami patvaļīgs**.

Vienlaikus tiesa atzina, ka VSIA “Latvijas Televīzija” bija tiesīga savlaicīgi noteikt un publiskot vienotus dalības kritērijus visam priekšvēlēšanu raidījumu ciklam, tādējādi nodrošinot plānojamību, paredzamību un redakcionālo neatkarību. Apgabaltiesa arī norādīja, ka, ja likumdevējs būtu vēlējis uzlikt medijam pienākumu priekšvēlēšanu raidījumu cikla laikā vairākkārtīgi pārvērtēt politisko partiju nozīmīgumu un dinamiski pārkārtot raidlaiku par labu vienai vai otrai politiskai partijai, šāds pienākums būtu bijis skaidri jāparedz likumā.

Līdz ar to Administratīvā apgabaltiesa secināja, ka VSIA “Latvijas Televīzija”, ievērojot tās brīvību un neatkarību priekšvēlēšanu raidījumu veidošanā un to satura noteikšanā, ir plaša rīcības brīvība noteikt priekšvēlēšanu raidījumu norises kārtību un sadalīt raidlaiku starp politiskajām partijām. Apgabaltiesa nekonstatēja VSIA “Latvijas Televīzija” noteiktā regulējuma priekšvēlēšanu raidījumiem 4. punkta daļas, kas paredz, ka diskusijā piedalās tikai to politisko spēku premjera amata kandidāti, kas saskaņā ar SKDS aptauju par 2018. gada jūliju ir pārsnieguši divu procentu reitinga robežu, **prettiesiskumu nevienā aspektā**. Tādējādi secinot, ka VSIA “Latvijas Televīzija” šādu nosacījumu noteikusi savas rīcības brīvības ietvaros, un apgabaltiesa nav konstatējusi VSIA “Latvijas Televīzija” pieļautas rīcības brīvības izmantošanas kļūdas.

Ņemot vērā, ka šis Administratīvās apgabaltiesas spriedums nav ticis pārsūdzēts Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamentā, tas ir stājies likumīgā spēkā. Ja Iesniedzēja vērtējumā Administratīvās apgabaltiesas spriedums nav satversmīgs, ombuds nav tā instance, kas būtu kompetenta vērtēt tiesas spriedumus. Ombuda kompetence aprobežojas vienīgi ar SEPLPL 18. un 19. pantā noteiktajām funkcijām, tāpēc ombuds nevērtē šo lēmumu likumiskā ietvara atbilstību Latvijas Republikas Satversmei, kas būtu tiesas prerogatīva. Tomēr šī atzinuma veidošanas nolūkiem ombuds vēlas izdalīt šādas būtiskas tiesas atziņas⁸:

⁸ 8 Lietas Nr. A420274518, Lietas arhīva Nr. AA43-0397-20/14. Skat. izmantojot zemāk norādīto tīmekļa vietnes

1. Tiesa atzina, ka plašsaziņas līdzeklim ir plaša rīcības brīvība noteikt priekšvēlēšanu raidījumu **norises kārtību** un **sadalīt raidlaiku** starp politiskajām partijām, ciktāl šo rīcības brīvību neierobežo Satversme, citi likumi un Latvijai saistoši starptautiskie līgumi. [12] Priekšvēlēšanu aģitācijas likuma 10. panta trešā daļa elektroniskajiem plašsaziņas līdzekļiem piešķir tiesības **pašiem noteikt** priekšvēlēšanu raidījumu norises kārtību, neprecizējot saturiskos kritērijus, tādējādi respektējot mediju redakcionālo neatkarību. [7.2]
2. Tiesa atzina, ka politiskajai partijai **nav subjektīvu tiesību prasīt konkrētu raidlaiku vai dalību konkrētā raidījumā**, ja tai nav vispār liegta piekļuve raidlaikam. [11] **Vienlīdzīgu vēlēšanu** princips nenozīmē **vienādu** raidlaiku visām partijām. Plašsaziņas līdzeklis drīkst diferencēt raidlaiku, ņemot vērā politiskā spēka nozīmīgumu un iespējamo sabiedrības interesi. [5.5]-[10]
3. Tiesa atzina, ka plašsaziņas līdzeklis drīkst izmantot **pārskatāmus** un **objektīvi** pamatotus raidījumu dalībnieku atlases kritērijus. [11]. Apgabaltiesa nekonstatēja LTV noteikumu 4.punkta daļas, kas noteic, ka diskusijā piedalās tikai to politisko spēku premjera amata kandidāti, kas saskaņā ar SKDS aptauju par 2018.gada **jūliju** ir pārsnieguši divu procentu reitinga robežu, **prettiesiskumu nevienā aspektā**. Televīzija šādu nosacījumu noteikusi savas rīcības brīvības ietvaros, un apgabaltiesa nav konstatējusi Televīzijas pieļautas rīcības brīvības izmantošanas kļūdas. [12]

Tādējādi, rezumējot, ombuds secina, ka šajā Administratīvās apgabaltiesas spriedumā ir atzīta sabiedriskā medija plaša redakcionālā brīvība priekšvēlēšanu raidījumu veidošanā, tostarp atzītas tiesības noteikt priekšvēlēšanu raidījumu dalībnieku atlases kritērijus, ja tie ir pārskatāmi un objektīvi pamatoti, un politiskajām partijām kopumā nav liegta piekļuve raidlaikam un medija rīcība nav patvaļīga vai prettiesiska.

Savukārt Iesniedzēja izteiktajām šaubām par LSM Kārtībā noteikto regulējumu, ka **politisko līderu debatēs** politisko spēku drīkst pārstāvēt tikai tāds Ministru prezidenta amata kandidāts, kurš vienlaikus kandidē arī Saeimas vēlēšanās, tiesiska atbilde ir meklējama citā tiesvedībā, uz kuru LSM Atbildē norādīja LSM galvenā redaktore: *[..] gan ar Administratīvās rajona tiesas 2023. gada 20. jūnija spriedumu lietā Nr. A420260422, gan arī Administratīvās apgabaltiesas 2024. gada 3. aprīļa spriedumu tajā pašā administratīvajā lietā tika noraidīts politiskās partijas “Zaļo un Zemnieku savienība” (ZZS) pieteikums par Latvijas Televīzijas faktiskās rīcības, ar*

kuru tā liedza ZZS Ministru prezidenta kandidātam Aivaram Lembergam tiesības piedalīties LTV 14. Saeimas deputāta amata kandidātu fināla debatēs 30.09.2022., atzīšanu par prettiesisku, tas ir, abas tiesu instances atzina par likumīgu Latvijas Televīzijas rīcības plānā noteikto ierobežojumu politisko spēku līderu debatēs piedalīties tikai tiem Ministru prezidenta amata kandidātiem, kuri vienlaicīgi ir arī deputāta kandidāti (Administratīvās apgabaltiesas spriedums vēl nav stājies likumīgā spēkā, jo ZZS to ir pārsūdzējusi kasācijas kārtībā).⁹

Tādējādi abi norādītie tiesu spriedumi sniedz tiesu praksē balstītu pamatojumu atzīt LSM Kārtības noteikto regulējumu, kas attiecas uz dalībnieku atlasi konkrētajām politisko līderu debatēm, un viena mēneša auditorijas mērījumu datu izmantošanai cita mēneša raidījuma dalībnieku sastāva noteikšanai, kā *pietiekami pamatotu*, proti, *tiesisku*. Tas ļauj ombudam secināt, ka LSM iespējās bija šādu kārtību apstiprināt un vadīties pēc tās, pieņemot redakcionālos lēmumus.

[4] Par redakcionālo lēmumu *nepieciešamo* pamatojumu

Tomēr ne viss *iespējamais* ir arī *nepieciešams*. Tāpēc pilnvērtīgam redakcionālā lēmuma pamatojumam ir jāatklāj ne tikai tā pieņemšanas iespējamība un tiesiskais pamats, bet arī *nepieciešamais pamats* – apsvērumi, kas nosaka konkrētā lēmuma *lietderīgumu*¹⁰. Redakcionālā lēmuma *nepieciešamā pamata* loģiskā forma būtu šāda: tikai tad, ja, pastāvot pietiekamam pamatam lēmuma pieņemšanai, pastāv arī *nepieciešamība* pēc šāda lēmuma, tad šāds lēmums ir attaisnojams kā nepieciešams un lietderīgs.

Sabiedriskā medija gadījumā šāda *nepieciešamība* izriet no LSM pienākuma darboties **sabiedrības interesēs**. Tādēļ, pieņemot redakcionālu lēmumu, ir jāvērtē ne tikai tas, vai lēmums ir tiesisks, bet arī tas, vai konkrētais risinājums atbilst sabiedrības interesēm. Tieši sabiedrības intereses ir būtisks apsvērums, kas pamato LSM redakcionālo lēmumu nepieciešamību, un argumentēta atsauce uz sabiedrības interesēm piešķir redakcionālajiem lēmumiem to *nepieciešamības pamatojumu*. Vienlaikus katra konkrētā lēmuma atbilstība sabiedrības interesēm ir vērtējama individuāli, ņemot vērā konkrēto situāciju un tās kontekstu.

Principiālā līmenī līdz ar to var secināt, ka katram sabiedriskā medija redakcionālajam lēmumam ir jābūt ar tā **nepieciešamības pamatojumu**, kas balstīts identificējamās un argumentēti izskaidrojamās **sabiedrības interesēs**. Tāpēc, vērtējot konkrēto redakcionālo lēmumu –

⁹ Skat. izmantojot tīmekļa vietnes saiti:

<https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/eclinolemumi/ECLI:LV:ADAT:2024:0403.A420260422.13.S>.

¹⁰ Ideālajā gadījumā katram redakcionāli pieņemtajam lēmumam ir jābūt *tiesiskam* un *lietderīgam*, taču ombuds pieļauj, ka pastāv arī tādi lēmumi, kas ir *tiesiski*, taču nav *lietderīgi*; nav *tiesiski*, bet ir *lietderīgi*; kā arī var rasties arī tāda situācija, kad pieņemtais lēmums nav ne *tiesisks*, ne *lietderīgs*.

dalībnieku atlases principus LSM priekšvēlēšanu saturam – ir jānoskaidro, vai šāds risinājums konkrētajā situācijā un kontekstā atbilst sabiedrības interesēm saņemt patiesu informāciju par tās dzīvi ietekmējošiem lēmumiem, procesiem un notikumiem, uzraudzīt politisko, ekonomisko un tiesu varu, stiprināt tiesiskumu un labklājību, dzīvot drošā vidē, mazināt netaisnību un nevienlīdzību, [...] novērst maldinošas informācijas ietekmi, kā tas ir noteikts Redakcionālajās vadlīnijās. Ombuda ieskatā **sabiedrības intereses ir vienīgais absolūtais arguments, kas galēji pamato redakcionālo lēmumu nepieciešamību.**

Vērtējot LSM Kārtībā noteiktos dalībnieku atlases principus un kritērijus, ir būtiski nošķirt *politisko spēku* intereses no *sabiedrības interesēm*. Politiskās partijas un to apvienības ir tendētas skatīt LSM piedāvāto priekšvēlēšanu saturu kā iespēju sasniegt savus priekšvēlēšanu aģitācijas mērķus. Tomēr šāds nav sabiedriskā medija mērķis un uzdevums. Tāpēc ir saprotama un attaisnojama sabiedriskā medija vēlme neļaut, ka tā priekšvēlēšanu saturs tiek instrumentalizēts politisko spēku priekšvēlēšanu aģitācijas interesēs. Sabiedriskā medija uzdevums ir nodrošināt sabiedrībai plašu un pilnvērtīgu informāciju par politiskajiem spēkiem, kas piedalās vēlēšanās, lai vēlētajai varētu pieņemt patstāvīgu un izsvērtu lēmumu par savu izvēli Saeimas vēlēšanās. Taisnības labad jāpiebilst, ka politisko spēku atpazīstamībai vajadzētu veidoties ikdienas komunikācijā ar sabiedrību visu četru gadu laikā starp vēlēšanām, nevis tikai pēdējo divu priekšvēlēšanu mēnešu laikā realizētās publicitātes kampaņas rezultātā.

Tomēr jāsecina, ka politisko partiju starta pozīcijas vēlēšanās nav līdzvērtīgas – būtiski (gan pozitīvā, gan negatīvā ziņā) atšķiras parlamentā pārstāvētās partijas no nepārstāvētajām, un pēdējo daļā – tās, kas ir saņēmušas valsts finansējumu savai darbībai (gūstot iepriekšējās vēlēšanās vismaz 2% vēlētāju atbalstu), no tām, kurām šāds finansējums nav bijis pieejams. Atšķirīga ir arī vēlēšanu sarakstu popularitāte sabiedrībā, par ko liecina sabiedriskās domas aptauju dati. Tomēr diskutabls ir pieņēmums, ka sabiedriskais medijs viens pats spētu šo politisko spēku nevienlīdzību izmainīt, nostādot visus mediāli vienādās starta pozīcijās pirms vēlēšanām, kaut vai tā iemesla dēļ, ka formāla iespēju vienlīdzība ne vienmēr rezultējas faktiskā vienlīdzībā.

Ir jāatzīst, ka priekšvēlēšanu satura veidošanā LSM rīcībā esošie resursi ir ierobežoti. Lai arī digitālās vides tehniskās iespējas satura izplatīšanai ir ievērojami plašākas nekā lineārajā apraidē, arī digitālā satura veidošanu ierobežo pieejamais cilvēkresursu, laika un citu resursu apjoms. Turklāt šajās Saeimas vēlēšanās kandidējošo vēlēšanu sarakstu skaits – četrpadsmit – lai arī ir viens no vēsturiski mazākajiem, tomēr ir pietiekami liels, lai rastos nepieciešamība izvēlēties, kā ierobežotos resursus sadalīt starp politiskajiem spēkiem.

Šādā situācijā LSM būtībā ir divas alternatīvas. Pirmā – ierobežotos resursus sadalīt visiem vēlēšanu sarakstiem vienādās proporcijās. Otrā – resursus sadalīt diferencēti, proporcionāli sabiedrības interesei par konkrētajiem politiskajiem spēkiem. Katrs no šiem risinājumiem balstās atšķirīgā izpratnē par *taisnīgumu*, un nevienā gadījumā nav iespējams pilnībā izvairīties no tā, ka daļa sabiedrības vai atsevišķi politiskie spēki izvēlēto risinājumu uzskatīs par sev nelabvēlīgu.

Vienāda pieeja visiem politiskajiem spēkiem var radīt situāciju, kurā sabiedrībai tiek sniegta vienāda informācija arī par tiem politiskajiem spēkiem, par kuriem konkrētais vēlētajs savu izvēli neapsver, tādējādi samazinot iespēju padziļināti informēt par tiem politiskajiem spēkiem, kuri vēlētajiem ir nozīmīgāki. Savukārt diferencēta pieeja, piešķirot lielāku uzmanību populārākiem politiskajiem spēkiem, rada nelabvēlīgākas iespējas mazāk populāriem politiskajiem spēkiem kļūt plašāk zināmiem sabiedrībā.

Tādēļ šeit būtisks kļūst jautājums par to, kādu taisnīguma izpratni sabiedriskais medijs izvēlas īstenot. Viena pieeja paredz vienādas iespējas visiem politiskajiem spēkiem neatkarīgi no to popularitātes sabiedrībā. Otrā pieeja paredz lielāku klātbūtni medija saturā tiem politiskajiem spēkiem, par kuriem sabiedrības interese ir lielāka.

Pirmajā gadījumā mehāniski vienādas iespējas ne vienmēr nozīmētu faktisku vienlīdzību, jo politiskajiem spēkiem, kā jau tika minēts, ir atšķirīgas sākotnējās pozīcijas. Šādā izpratnē pat varētu būt nepieciešams mazāk populāriem, jaunizveidotiem vai citādi mazāk atpazīstamiem politiskajiem spēkiem piešķirt lielāku iespēju piedalīties LSM priekšvēlēšanu raidījumos. Savukārt otrajā gadījumā pastāv risks nostiprināt jau pastāvošo faktisko nevienlīdzību starp politiskajiem spēkiem un samazināt jaunu politisko spēku iespējas nonākt sabiedrības uzmanības centrā.

Ja iedzīvotāju aptauju dati pietiekami ticami atspoguļo vēlētajū nodomus balsot par konkrētiem politiskajiem spēkiem, tad ir pamats uzskatīt, ka būtiska sabiedrības daļa ir ieinteresēta saņemt padziļinātu informāciju par tiem politiskajiem spēkiem, kuriem ir lielāks vēlētajū atbalsts un kuriem tādējādi ir lielāka iespēja pārvarēt 5 % vēlēšanu barjeru, iekļūt Saeimā un ietekmēt valsts turpmāko attīstību. Tas, kā tieši identificējami šādi politiskie spēki, jau ir atsevišķs jautājums, jo neviens atlases princips pats par sevi nenovērš iepriekš minēto pretrunu starp atšķirīgām taisnīguma izpratnēm. Arī pētījumi demonstrē, ka, ja aptaujas liecina, ka nelielas partijas atbalsts ir tuvu vēlēšanu barjerai, tā, visticamāk, saņems vairāk tā dēvēto „apdrošināšanas balsu” nekā tad, ja tiek prognozēts, ka partija barjeru pārsniegs ar ievērojamu rezervi. Savukārt, ja partijas reitings ir ievērojami zemāks par vēlēšanu barjeru, daļa vēlētajū balsojumu par šo partiju, visticamāk,

uzskatīs par „izšķērdētu balsi”.¹¹ *Informācija par partiju reitingiem var veicināt gan stratēģisku balsošanu par nelielu partiju, gan atteikšanos no tās, ja vēlētāji partijas izredzes iegūt pārstāvniecību parlamentā novērtē kā nepietiekamas.*¹²

Līdz ar to jautājums nav tikai par to, vai visiem politiskajiem spēkiem tiek nodrošinātas **vienādas iespējas**, bet arī par to, **vai LSM piedāvātais risinājums konkrētajā situācijā atbilst sabiedrības interesēm.**

[5] Par LSM Kārtības noteiktā regulējuma, ka vairāku septembrī paredzētu priekšvēlēšanu raidījumu dalībnieku atlase tiek balstīta uz augusta sākumā publicētiem sabiedriskās domas pētījumu datiem, atbilstību sabiedrības interesēm

Ir jāņem vērā, ka, pieņemot redakcionālos lēmumus par dalībnieku atlasī priekšvēlēšanu raidījumiem, politisko partiju popularitāte vai sabiedrības atbalsta reitingi ir tikai viens no lēmuma pieņemšanas kritērijiem. Būtiska nozīme lēmumu pieņemšanā ir arī medija piedāvātā priekšvēlēšanu satura **vispārējam mērķim**, kā uz to ir norādīts Iesniedzēja vēstulē 1, ka *jebkuram ierobežojumam ir jābūt leģitīmam mērķim un tam jābūt absolūti nepieciešamam demokrātiskā sabiedrībā.*

Sabiedriskā medija priekšvēlēšanu raidījumu virsmērķis ir nodrošināt sabiedrībai informāciju, kas tai ļautu pieņemt faktos balstītus un argumentētus lēmumus, **nevis nodrošināt priekšvēlēšanu aģitācijas platformu vai vairot atsevišķu politisko partiju popularitāti.**

Šāda izpratne atbilst arī Administratīvās apgabaltiesas 2020. gada 13. jūlija sprieduma vienpadsmitajā daļā ietvertajam Priekšvēlēšanu aģitācijas likuma mērķa skaidrojumam saskaņā ar kuru likuma mērķis nav veicināt politisko partiju priekšvēlēšanu popularizēšanu, bet gan nodrošināt sabiedrībai iespēju pirms vēlēšanām saņemt vispusīgu informāciju par deputātu kandidātiem, kandidātu sarakstiem, politiskajām partijām, politisko partiju apvienībām un vēlētāju apvienībām.

No iepriekš minētā var secināt, ka politisko spēku **vienlīdzīgas iespējas** gūt publicitāti medija priekšvēlēšanu saturā nenozīmē šo iespēju **vienādu realizāciju**, proti, politisko partiju identisku pārstāvniecību vai vienādu klātbūtni katrā raidījumā. Administratīvās apgabaltiesas spriedumā atzītās Latvijas Televīzijas tiesības noteikt priekšvēlēšanu raidījumu norises kārtību un sadalīt

¹¹ Fredén, A. (2017), Opinion Polls, Coalition Signals and Strategic Voting: Evidence from a Survey Experiment. *Scandinavian Political Studies*, 40: 247-264.

Skat., izmantojot tīmekļa vietnes saiti: <https://doi.org/10.1111/1467-9477.12087>.

¹² Turpat.

raidlaiku starp politiskajām partijām, ciktāl šo rīcības brīvību neierobežo Satversme, citi likumi, un Latvijai saistoši starptautiskie līgumi, un tādējādi no atzītā izrietošās medija tiesības diferencēt raidlaiku, ņemot vērā politisko spēku nozīmīgumu un iespējamo sabiedrības interesi, ombuda ieskatā, atbilst izpratnei, ka vienlīdzīgu vēlēšanu princips pats par sevi nenozīmē vienāda raidlaika piešķiršanu visiem politiskajiem spēkiem.

Minētais Administratīvās apgabaltiesas spriedums ne tikai apstiprina LSM tiesības izmantot sabiedriskās domas aptauju datus, lai izvēlētos priekšvēlēšanu raidījumiem tos dalībniekus, kuru pārstāvētie vēlēšanu saraksti ir ieguvuši vismaz divu procentu aptaujāto vēlētāju atbalstu, bet neierobežo arī LSM tiesības patstāvīgi noteikt, kādu aptauju, kuru periodu datus lietot šī lēmuma pieņemšanā. Jāpiekrīt, ka sabiedrisko domu aptaujas rāda noteiktu atbalsta dinamiku, kas mainās no vienas aptaujas uz citu. Līdz ar to lietderīgi būtu skatīt nevis viena mēneša aptaujas rezultātus, bet atbalsta tendences vairāku mēnešu garumā. Šāda pieeja varētu mazināt viena konkrēta mērījuma nejaušo svārstību ietekmi. Vienlaikus, izmantojot “vidējo rādītāju”, samazinātos arī veiksmīgas priekšvēlēšanu kampaņas rezultātā sasniegtā progresa vai neveiksmīgas kampaņas izraisītā reitinga krituma nozīme.

Šos apsvērumus ir ņēmusi vērā LSM Redakcionālā padome, kura lēma par plašāku aptauju periodu datu izmantošanu, izvēloties dalībniekus priekšvēlēšanu diskusijām. 2026. gada 27. augustā šis lēmums tika publiskots¹³ un nosūtīts 15. Saeimas vēlēšanās startējošajiem vēlēšanu sarakstiem. LSM Redakcionālā padome lēma **iespēju robežās** ņemt vērā ne tikai augustā publiskotos sabiedriskās domas aptaujas datus, bet arī jaunākos – septembrī publiskotos datus. Ombuda ieskatā šāds lēmums ir ļoti atzinīgi vērtējams, jo paplašina priekšvēlēšanu raidījumu atlasei izmantoto sabiedriskās domas aptauju datu kopu.

LSM Redakcionālās padomes lēmuma skaidrojumā ir teikts:

Jūlija vidū apstiprinātajā LSM priekšvēlēšanu raidījumu norises kārtībā bijām definējuši, ka uz reģionālajām priekšvēlēšanu debatēm un raidījumu "Partijā fokusā" aicinām politiskos spēkus, kas augusta sākumā publiskotajā, tāpat, jūlijā veiktajā SKDS sabiedriskās domas pētījumā sasnieguši 2% sliekšni. Šobrīd mūsu rīcībā ir jaunāki SKDS partiju reitingi, kas veikti augustā un atspoguļo aktuālo sabiedrisko domu. Tajos ir vērā ņemamas izmaiņas attiecībā uz partijām, kas atrodas ap 2% robežu. Proti, to ir sasniegusi "Stabilitātei!" un "Latvijas attīstībai", kas iepriekš atradās zem 2%, savukārt "Mēs mainām noteikumus", kas iepriekš pārvarēja 2%, jaunākajos

¹³ Skat. izmantojot tīmekļa vietnes saiti: <https://info.lsm.lv/medijiem/lsm-pielago-priekšvelesanu-raidijumu-dalibnieku-atlasi-jaunakajiem-partiju-reitingiem.id376806>.

reitingos ir noslīdējusi zem 2%. Ņemot to vērā, LSM Redakcionālā padome uzskata, ka **sabiedrības interesēs ir paplašināt raidījuma dalībnieku loku – uz reģionālajām debatēm un raidījumu "Partija fokusā" tiks aicinātas tās partijas, kas vismaz vienā no abiem šiem partiju reitingiem sasniedz 2%. Kopumā tie būs desmit politiskie spēki.**

[..] Pārējos LSM raidījumos paliek iepriekš noteiktie atlases kritēriji. Atsevišķos gadījumos (piemēram, "Kas notiek Latvijā?" interviju ciklam ar partiju premjerministra amata kandidātiem) **tos vairs nav iespējams pielāgot jaunākajiem reitingiem**, jo raidījumi un LTV programma ir saplānoti, un to nav iespējams mainīt.

LSM darba atskaites punkts ir sabiedrības intereses. Priekšvēlēšanu laikā mūsu prioritāte ir sabiedrības tiesības iegūt daudzpusīgu informāciju par kandidātu sarakstiem, lai vēlēšanās var izdarīt informētu izvēli. Saskaņā ar likumu un tiesisko praksi LSM ir redakcionālas tiesības noteikt kritērijus dalībnieku atlasei priekšvēlēšanu raidījumiem. Mūsu pieeja ir vismaz reizi dot iespēju priekšvēlēšanu raidījumos piedalīties visu kandidātu sarakstu pārstāvjiem, bet lielāku uzmanību veltīt partijām, kurām ir lielāks sabiedrības atbalsts un līdz ar to lielākas izredzes nonākt pie varas un ietekmēt sabiedrības dzīvi.

LSM Redakcionālās padomes lemtais skaidri parāda ne tikai LSM elastību attiecībā uz sabiedriskās domas aptauju datu izmantošanu, bet arī norāda uz iespējamo **izmaiņu robežām**. Atšķirībā no Iesniedzēja vērtējuma, kurš uzskata LSM lietotos kritērijus par *formāliem, mākslīgi veidotiem, selektīviem, nekonsekventiem, nesamērīgiem, neobjektīviem, diskriminējošiem, nevienlīdzīgiem un netaisnīgiem*, ombuds saskata šajos lēmumos noteiktu loģiku, kas izsaka objektivizējamus iemeslus, kāpēc noteiktie atlases kritēriji ir tieši tādi un ne savādāki.

Pirmais objektīvais iemesls ir sabiedriskās domas aptauju dati par vēlēšanu sarakstu popularitāti un pieņemums, ka sabiedrības interesēs ir iegūt vairāk informācijas par tiem politiskajiem spēkiem, kuriem ir reālas iespējas pārvarēt 5% vēlēšanu barjeru, iekļūt 15. Saeimā un noteikt valsts politiku nākotnē. Šāds pieņemums ir loģisks, neskatoties uz to, ka tas nav tiešā veidā verificēts, balstoties pārbaudāmos datos par sabiedrības interesēm šajā jautājumā. Loģisks ir viss, kas ir iespējams, un šādas korelācijas iespēja ombuda vērtējumā ir ļoti augsta, lai arī nav pierādīta.

Otrais objektīvais iemesls izriet no redakcionālajiem apsvērumiem, kas attiecas uz katra priekšvēlēšanu raidījuma specifisko formātu, plānoto raidījuma satura struktūru, t.sk. arī tā sagatavošanai nepieciešamos laika un personāla resursus. Iesniedzēja ieskatā atšķirības starp dalībnieku sastāvu dažādos LSM raidījumos ir *nekonsekvences* pazīme, proti, Iesniedzējs uzskata, ka šīs atšķirības ir voluntāras un tamdēļ – *subjektīvas*. Ombuda vērtējumā šīm atšķirībām ir

objektīvs pamats, ja par tādu var atzīt redakcionālo ieceri attiecībā uz konkrēto raidījumu un izvēlēto raidījuma formātu.

Piemēram, jauniešu debatēs aicināti ir piedalīties deviņu populārāko vēlēšanu sarakstu pārstāvji, neskatoties uz to, ka jūlija un augusta aptaujās LSM Kārtības noteikto 2% atbalsta sliekšni pārvarēja jau desmit vēlēšanu saraksti. Ombuda vērtējumā tas neliecina par LSM *nekonsekvenci*, bet gan tas izriet no redakcionālās ieceres šo raidījumu veidot kā triju komandu spēli, kur katrā no komandām ir trīs dalībnieki (katrs no sava deputātu kandidātu saraksta). Līdz ar to deviņu dalībnieku izvēle ir objektīva (pamatota redakcionālajā iecerē), un tā nemainītos arī tad, ja, piemēram, aptauju dati liecinātu, ka 2% aptaujāto atbalstu ir guvuši tikai četri vēlēšanu saraksti, joprojām raidījumā piedalīties tiktu aicināti deviņu populārāko vēlēšanu sarakstu pārstāvji.

Līdzīgā veidā ir iespējams noteikt objektīvus (redakcionālajā iecerē balstītus) iemeslus tam, kāpēc dalības kritēriji atšķiras dažādo raidījumu starpā, jo tie ir **dažādi raidījumi** ar atšķirīgu saturisko ieceri, kas nosaka to, kāpēc vienā raidījumā ir iecerēti septiņi, citā astoņi, vēl citā deviņi un divos pat desmit tā brīža populārāko vēlēšanu sarakstu pārstāvji, jo to nosaka konkrēto raidījumu saturiskā iecere un raidījumu veidotājiem pieejamās iespējas. Tādējādi ombuds secina, ka redakcionālie apsvērumi, kas izriet no izvēlēta raidījuma formāta, plānotā satura un tā sagatavošanai nepieciešamā resursu daudzuma, ir tikpat objektīvi lēmuma pieņemšanas kritēriji kā politisko spēku faktiskā piedalīšanās vēlēšanās.

Domājams, šajā jautājumā arī slēpjas domstarpību patiesais iemesls, jo atšķiras izpratne par LSM redakcionāli veidoto priekšvēlēšanu raidījumu statusu.

Politisko spēku pārstāvji ir tendēti skatīties uz šo LSM saturu kā uz **priekšvēlēšanu aģitācijas** izpaušmi. Ja Priekšvēlēšanu aģitācijas likums nosaka vēlēšanu sarakstu tiesības saņemt vienādu valsts garantētu raidlaiku bezmaksas priekšvēlēšanu aģitācijai sabiedriskajā medijā, tad dalība LSM priekšvēlēšanu raidījumos arī tiek skatīta kā šādas “bezmaksas” priekšvēlēšanu aģitācijas gadījums, kurā visiem vēlēšanu sarakstiem ir jābūt nodrošinātiem ar vienādām iespējām. Tomēr, tas, ka par piedalīšanos LSM redakcionāli veidotajos raidījumos vēlēšanu sarakstiem nav jāmaksā, vēl nenozīmē, ka šie raidījumi ir skatāmi bezmaksas priekšvēlēšanu aģitācijas regulējuma ietvarā, jo tie ir **redakcionāli veidoti raidījumi**, kuru saturu nosaka ne tikai tiesiskais regulējums, bet arī ļoti konkrēti redakcionāli apsvērumi, kuri nav redakcionālas patvaļas izpaušme, bet raidījuma ieceres determinēti.

Citiem vārdiem sakot, ja bezmaksas priekšvēlēšanu aģitācijai atvēlēta raidlaika izmantošana ir pilnīgi vēlēšanu sarakstu ziņā, tad redakcionāli veidotajos priekšvēlēšanu raidījumos vēlēšanu

sarakstu pārstāvju rīcības brīvība ir ļoti ierobežota – piedalīties var tikai tad, ja aicina, un tikai tie, kuri tiek aicināti; nevar izteikties, kad grib, bet tikai tad, kad raidījuma vadītājs atļauj; nevar runāt, cik ilgi gribētos, bet tikai tik ilgi, kamēr netiek pārtraukts; nevar teikt, ko grib, bet tikai raidījuma vadītāja diktētās tēmas ietvaros; jāatbild uzdotie jautājumi un nevar no tiem izvairīties, utt. Visi šie deputātu kandidātu brīvības ierobežojumi ir nevis LSM patvaļa, bet raidījumu loģikas noteiktas prasības. Līdz ar to kritiski svarīgi ir tas, cik detalizēti un savlaicīgi šī loģika ir tikusi paskaidrota un cik rūpīgi tā ir pamatota.

Ombuds atzinīgi vērtē LSM galvenās redaktora publiski sniegto skaidrojumu 2026. gada 13. augusta LSM.lv rakstā “Anita Brauna: Kāpēc sabiedriskais medijs izvirza noteikumus, kas nepatīk politiķiem?”¹⁴, kā arī atzinīgi vērtē jau pieminēto LSM Redakcionālās padomes sniegto skaidrojumu. Tomēr lietderīgi būtu bijis iekļaut skaidrojošo jeb motivācijas daļu arī pašā LSM Kārtībā, kā arī nodrošināt, lai šī dokumenta principiālās nostādnes varētu apspriest ieinteresētās puses jau tā sagatavošanas laikā. Taisnības labad ir jāpiebilst, ka priekšvēlēšanu satura veidošanas pamatnostādnes elektroniskajos plašsaziņas līdzekļos tika apspriestas vairāku NEPLP organizēto tikšanos laikā 2025. gada noslēgumā, kurā piedalījās ne tikai LSM, bet arī komercmediju, nevalstisko organizāciju un tiesībsargājošo iestāžu pārstāvji.

Tādējādi ombuds secina, ka redakcionāli veidoto priekšvēlēšanu raidījumu dalībnieku atlases kritēriji balstās 1) apsvērumos par sabiedrības lielāku interesi par tiem politiskajiem spēkiem, kuriem ir reālas iespējas iekļūt valsts parlamentā un tādējādi ietekmēt valsts politiku turpmākajā periodā, kā arī pieņēmumā, ka sabiedriskās domas aptauju rezultāti liecina par vēlēšanu sarakstu reālo popularitāti, 2) apsvērumos, kas attiecas uz raidījumu redakcionālo ieceri, struktūru un saturu.

Abu nosaukto apsvērumu kopa raksturo redakcionālo lēmumu lietderīgumu, un ombuds nesaskata pamatu vērtējumam, ka norādītajos apsvērumos balstīti lēmumi, kas atspoguļojas LSM Kārtībā noteiktajā regulējumā, būtu aktuālā pretrunā ar sabiedrības interesēm.

[6] Par LSM Kārtības noteikto, ka politisko līderu debatēs politisko spēku pārstāv deputāta kandidāts, kurš ir arī šī politiskā spēka izvirzītais Ministru prezidenta kandidāts

Attiecībā uz LSM kārtībā noteikto, ka *Politisko līderu debatēs politisko spēku pārstāv deputāta kandidāts, kurš ir arī šī politiskā spēka izvirzītais kandidāts Ministru prezidenta amatam*, ombudam mulsošs šķiet Iesniedzēja izteiktais apsvēruma – *LSM publicētie kritēriji debatēm*

¹⁴ Skat. izmantojot tīmekļa vietnes saiti: <https://www.lsm.lv/raksts/skatpunkts/13.08.2026-anita-brauna-kapec-sabiedriskais-medijs-izvirza-noteikumus-kas-nepatik-politikiem.a658711/>.

*pilnīgi izslēdz no līderu debatēm tādus politiskus spēkus, kas, [...], vispār nav izvirzījuši Ministru prezidenta amata kandidātu [...]. Šāds apsvērums šķiet neloģisks, jo nav skaidrs, kāpēc, lai šajās debatēs tiktu aicināti tie vēlēšanu saraksti, kas nav nominējuši savu Ministru prezidenta amata kandidātu, ja debates ir iecerētas tieši kā **Ministru prezidenta amata kandidātu** debates.*

Ombuda ieskatā šādu Iesniedzēja apsvērumu ir noteikusi terminoloģiskā neprecizitāte un nesakritība starp raidījuma nosaukumā un LSM Kārtībā ietvertajiem formulējumiem. Ja jau debates ir nosauktas jeb to veids ir “politisko līderu debates”, tad pamatoti var rasties jautājums, kāpēc nominācija *Ministru prezidenta amatam* ir izvirzīta kā nosacījums līdzdalībai, jo “politiskais līderis” ir politiskā spēka līderis arī tad, ja viņš nav nominēts nekādam valstiskam amatam, vēl vairāk – politiskais līderis varētu būt līderis arī tad, ja viņš vispār nepiedalās vēlēšanu vai publiskās politikas procesos. Tādējādi ir jāsecina, ka norādītā terminoloģiskā neprecizitāte atsaucas arī uz turpmāk atzinumā analizējamo Iesniedzēja izteikto iebildumu pret LSM Kārtībā sniegto regulējumu, ka piedalīties politisko līderu debatēs var tikai tas Ministru prezidenta amata kandidāts, kurš ir deputāta kandidāts no šī saraksta.

Šī iebilduma pamatojumam lietotos konstitucionālos argumentus ombuds, kā jau tas tika norādīts atzinuma otrajā daļā, nav kompetents analizēt. Līdz ar to ombuda vērtējamais Iesniedzēja arguments ir Iesniegumā norādītais, ka Latvijas demokrātiskajā praksē ir ierasts, ka politiskie spēki kā savus Ministru prezidenta amata kandidātus nosauc personas, kuras konkrētajās vēlēšanās nekandidē. Šāds arguments argumentācijas teorijā tiek dēvēts par *tradīcijas argumentu* un tam kā induktīvam argumentam piemīt zems pārliecināšanas spēks, jo šādam argumentam ir tendēti piekrist tikai tie, kas pastāvošo “tradīciju” atzīst par pareizu. Tāpēc argumentatīvajā praksē šādu validu (loģiski derīgu), bet vāju argumentu mēdz papildināt ar t.s. *konsekvences argumentu*, kas, savukārt, aicina turpināt iesākto tradīciju, proti, būt konsekventiem, balstoties apsvērumos: *ja tā ir bijis, tad tā ir jābūt*.

Jau pirms 14. Saeimas vēlēšanām LSM centās “lauzt” šo tradīciju, un šie centieni rezultējās tiesvedībā saistībā ar politiskās partijas “Zaļo un Zemnieku savienība” (ZZS) prasības pieteikumu par VSIA “Latvijas Televīzijas” liegumu ZZS Ministru prezidenta kandidātam Aivaram Lembergam piedalīties 14. Saeimas deputāta amata kandidātu fināla debatēs Latvijas Televīzijā. Ombuds pieņem, ka LSM centieni pārtraukt līdzšinējo tradīciju varētu būt saistīti ar apsvērumiem, ka Iesniedzēja minētajos “tradīcijas” piemēros līdzšinējās Saeimas vēlēšanās vēlēšanu sarakstu izvirzītie Ministru prezidenta amata kandidāti (Aivars Lembergs, Roberts Zīle, Tatjana Ždanoka, Nils Ušakovs, Arturs Krišjānis Kariņš) vai vismaz daļa no viņiem, šķietami, nemaz neplānoja ieņemt šo amatu, bet tika izmantoti kā vēlēšanu sarakstu t.s. “lokomotīves”. Ombudam nav

saprotami politiskās loģikas apsvērumi, ka persona, kas visā nopietnība pretendē sastādīt un vadīt valdību, nekandidē Saeimas vēlēšanās un tādējādi neizmanto iespēju novērtēt reālo vēlēšanu atbalstu savai kandidatūrai, bet ombudam ir saprotama politiskā loģika situācijā, kad politiskā spēka vēlēšanu saraksts ir sastādīts no “darītājiem”, nevis “runātājiem”, pieaicināt no malas kādu spējīgu oratoru, kas spētu pārstāvēt šo politisko spēku publiskajās debatēs. Taču ombudam ir saprotama arī LSM redakcionālā loģika, ka debatēs ir jāpiedalās politiķiem – deputātu kandidātiem un nevis politisko spēku “advokātiem”, jo priekšvēlēšanu debates ir iecerētas kā politisko ideju konfrontācija un nevis sacensības oratoru mākslā.

Domājams, ka pretrunas starp Iesniedzēja un LSM pozīcijām viens no iemesliem, uz kuru ombuds pirms brīža jau norādīja, ir nekonsekventa terminoloģija. Ombuds konstatē, ka abas puses atšķirīgi interpretē diskutējamo tiesību **subjektu**. Ja Iesniedzējs kā tiesību subjektu konsekventi norāda *partiju, politisko spēku, politisko organizāciju*, tad LSM, atsaucoties uz Priekšvēlēšanu aģitācijas likumu, šo tiesību subjektu interpretē šaurāk kā *deputātu kandidātu sarakstu* vai *vēlēšanu sarakstu*.

Tādējādi ir jāsecina, ka situācijā, ja LSM Kārtībā un arī raidījumu nosaukumos konsekventi lietotu tiesību subjekta identifikāciju – *deputātu kandidātu sarakstu* – tad nebūtu iemesla apelēt par to, ka priekšvēlēšanu raidījumos nevar piedalīties personas, kas nav šajos sarakstos, proti, nekandidē vēlēšanās. Piemēram, ja ombuds ieteiktu pārsaukt “Politisko līderu debates” par “Vēlēšanu sarakstu līderu debatēm”, tad korekti būtu formulēt prasību šādā redakcija: “Vēlēšanu sarakstu līderu debatēs deputātu kandidātu sarakstu pārstāv tas deputāta kandidāts, kurš ir šī vēlēšanu saraksta izvirzītais kandidāts Ministru prezidenta amatam”. Secīgi, ja kāds vēlēšanu saraksts nav izvirzījis savu kandidātu Ministru prezidenta amatam, vai, ja vēlēšanu saraksts ir izvirzījis Ministru prezidenta amatam personu ārpus sava saraksta, tad pilnīgi pamatoti šis vēlēšanu saraksts nevarētu piedalīties konkrētajās debatēs un nevarētu arī deleģēt uz debatēm citu saraksta pārstāvi tā iemesla dēļ, ka šis deputāta kandidāts nav Ministru prezidenta amata kandidāts. Tādējādi LSM, veidojot savu priekšvēlēšanu raidījumu nosaukumus un LSM Kārtību, nav ņēmis vērā juridisko konsekvenču iespējamību, kas izriet no juridiski neprecīza vārdu lietojuma, kā tas ir rezultējies gan tiesvedībā pēc 14. Saeimas vēlēšanām, gan šī atzinuma pamatā esošajā Iesniegumā. Tomēr raidījumu nosaukumi ir redakcionāla izvēle un LSM nav pienākuma raidījumu nosaukumus izteikt juridiski precīzos formulējumus.

Ombuds secina, ka LSM vēlme, lai politisko līderu debatēs piedalītos ekskluzīvi tie vēlēšanu sarakstu pārstāvji, kurus konkrētais politiskais spēks ir nosaucis par savu kandidātu Ministru prezidenta amatam, ir redakcionāli pamatota, un ombuds nesaskata šajā gadījumā sabiedrības interešu neievērošanas faktu, jo, līdzīgi kā LSM, balstās pieņēmumā, ka sabiedrība vēlas dzirdēt

to politiķu viedokļus, kuri reāli pretendē uzņemties valdības vadītāja pienākumus, un tamdēļ ir gatavi nodot savu kandidatūru vēlētāju izvērtējumam Saeimas vēlēšanās.

Izvērtējot konstatēto, Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu ombuds Edmunds Apsalons

atzīst:

[7] Ombuds atzīst, ka redakcionālās neatkarības ietvaros LSM ir tiesības patstāvīgi noteikt redakcionāli veidotu priekšvēlēšanu raidījumu norises kārtību, formātus, saturu un šajos raidījumos pieaicināto dalībnieku atlases kritērijus. Vienlaikus ombuds atzīst, ka šai redakcionālās brīvības realizācijai ir jābūt publiski pārskatāmai, atklātai, objektīvai un nepatvaļīgai, pamatojot katru izvēlēto risinājumu ar konkrētā raidījuma redakcionālo ieceri un sabiedrības interesēm saņemt daudzpusīgu un informētai vēlētāja izvēlei noderīgu informāciju.

Ombuds neatzīst, ka LSM, izstrādājot un apstiprinot “Priekšvēlēšanu raidījumu norises kārtību pirms 15. Saeimas vēlēšanām” (LSM Kārtība), kurā noteikti konkrētie kritēriji priekšvēlēšanu raidījumu dalībnieku atlasei, nebūtu ievērojis tā darbības misiju kalpot Latvijas sabiedrības interesēm un Redakcionālo vadlīniju 1.2. punktā noteikto sabiedrības interešu principu.

[8] Ombuds neatzīst, ka LSM Kārtībā noteiktā sabiedriskās domas aptauju datu izmantošana priekšvēlēšanu raidījumu dalībnieku atlasei būtu pretrunā ar Redakcionālajās vadlīnijās nostiprināto viedokļu daudzveidības principu.

Jautājums par to, vai LSM priekšvēlēšanu raidījumu kopums nodrošina pietiekamu politisko viedokļu daudzveidību, nav atbildams tikai viena izolēta raidījuma ietvaros, bet ir nepieciešams vērtēt plašāku kontekstu – vai konkrētajam deputātu kandidātu sarakstam ir nodrošināta dalība arī citos priekšvēlēšanu raidījumos, vai vēlētajiem kopumā LSM saturā ir pieejama pietiekama informācija par šo vēlēšanu sarakstu.

[9] Ombuds nekonstatē pietiekamu pamatu atzīt, ka priekšvēlēšanu raidījumu dalībnieku atlases kritēriji vai to faktiska piemērošana būtu bijusi patvaļīga, diskriminējoša vai profesionālās ētikas prasībām neatbilstoša.

Politisko spēku popularitātes jeb sabiedrības atbalsta dati var būt viens no profesionāli pieļaujamiem redakcionālās izvērtēšanas kritērijiem priekšvēlēšanu raidījumu dalībnieku atlasei, ja tie tiek izmantoti kā sabiedrības intereses identificēšanas instruments, nevis kā patstāvīgs priekšvēlēšanu aģitācijas nodrošināšanas mehānisms. LSM nav pienākuma visām politiskajām partijām nodrošināt vienādu raidlaiku vai mehānisku līdzsvaru visos priekšvēlēšanu satura formātos, un redakcijas ir tiesīgas ņemt vērā žanra, formāta, auditorijas vajadzību un sabiedriskās

nozīmības apsvērumus. Tādēļ LSM Kārtībā paredzētā atšķirīgā dalībnieku atlase dažādos raidījumos pati par sevi nav atzīstama par profesionālās ētikas pārkāpumu, ciktāl visiem kandidātu sarakstiem ir nodrošināta vismaz viena līdzvērtīga iespēja piedalīties priekšvēlēšanu saturā, un atlases kritēriji tiek piemēroti konsekventi, pārskatāmi un bez redakcionālas patvaļas.

Vienlaikus ombuds norāda, ka, lai stiprinātu izvēlētās pieejas dalībnieku atlasei profesionālo pamatojumu un auditorijas uzticēšanos, LSM turpmāk pirms šādu kritēriju piemērošanas būtu vēlams plašāk izskaidrot to redakcionālo loģiku, metodoloģiskos ierobežojumus un robežsituāciju risināšanas principus un iespējas.

LSM Redakcionālās padomes lēmums iespēju robežās ņemt vērā arī jaunākus sabiedriskās domas aptaujas datus un iespēju robežās paplašināt atsevišķu priekšvēlēšanu raidījumu dalībnieku loku, apliecina elastīgu, ar aktuālo sabiedrības interesi saistītu pieeju.

[10] Ombuds neatzīst profesionālās ētikas pārkāpumus saistībā ar LSM Kārtībā noteikto kritēriju, ka politisko līderu debatēs politisko spēku pārstāv deputāta kandidāts, kurš vienlaicīgi ir šī politiskā spēka izvirzītais Ministru prezidenta amata kandidāts.

Ombuds atzīst, ka šis kritērijs ir redakcionāli pamatots, balstās konkrētā raidījuma redakcionālajā iecerē un nav pretrunā ar sabiedrības interesēm, bet ir pretrunā ar to vēlēšanu sarakstu interesēm, kas nav izvirzījuši savu kandidātu Ministru prezidenta amatam, vai izvirzījuši šim amatam tādu kandidātu, kurš nav iekļauts konkrētajā vēlēšanu sarakstā.

Tomēr ir jāņem vērā, ka Redakcionālajās vadlīnijās politiskā neietekmējamība ir noteikta kā LSM pamatvērtība. LSM Kārtībā noteiktie priekšvēlēšanu raidījumu dalībnieku atlases kritēriji nerada ombudam šaubas par LSM politisko neitralitāti kā sabiedriskā medija profesionālās un institucionālās atbildības jautājumu.

Vienlaikus ombuds atzīst, ka politisko līderu debašu raidījuma nosaukums un LSM Kārtībā lietotā terminoloģija ir žurnālistiski pamatota, bet juridiski nav pietiekami precīza, jo var radīt plašāku priekšstatu par iespējamo dalībnieku loku nekā faktiski paredzēta. Precīzāka raidījuma dalībnieku loka apzīmēšana mazinātu interpretācijas atšķirības un stiprinātu LSM redakcionālo lēmumu caurskatāmību, tomēr LSM nav pienākuma raidījumu nosaukumus izteikt juridiski precīzos formulējumus.

Izvērtējot atzīto, Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu ombuds Edmunds Apsalons
iesaka:

[11] Turpmāk izstrādājot un pilnveidojot LSM darbību regulējošus dokumentus, tajos ne tikai

formulēt medijam saistošus principus un prasības, bet arī sniegt izvērstu to pamatojumu. Tas nozīmē skaidrot katra konkrētā principa vai prasības nozīmi, mērķi un piemērošanas situācijas. Šāds skaidrojums veicinātu vienotu šo principu un prasību izpratni un konsekventu lietojumu medija profesionālajā darbībā. Tas ļautu sabiedrībai labāk izprast ne vien to, kas konkrētajā dokumentā noteikts, bet arī to, kādēļ šāds regulējums ir nepieciešams un kā tas pauž sabiedrības intereses.

Ombuds apzinās, ka LSM redakcionālās ieceres un priekšvēlēšanu raidījumu norises kārtības galīgā redakcija var tikt izstrādāta vienīgi pēc deputātu kandidātu sarakstu iesniegšanas termiņa noslēguma Centrālajā vēlēšanu komisijā. Vienlaikus ombuds aicina labas pārvaldības prakses nostiprināšanas nolūkā iespēju robežās publiskot plānotās priekšvēlēšanu raidījumu norises kārtības pamatnostādnes jau pirms priekšvēlēšanu aģitācijas perioda sākuma. Tas ļautu savlaicīgi identificēt būtiskos jautājumus publiskajā diskusijā un dotu LSM iespēju, nepieciešamības gadījumā, pilnveidot iecerēto kārtību, pirms tā tiek galīgi apstiprināta. Šāda pieeja veicinātu sabiedrības līdzdalību sabiedriskā medija pašregulācijas dokumentu izstrādē, kā arī sekmētu šo dokumentu pārskatāmību, paredzamību un sabiedrības uzticēšanos LSM redakcionālajiem lēmumiem.

Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas

līdzekļu ombuds

(*paraksts*)*

Edmunds Apsalons

*DOKUMENTS PARAKSTĪTS AR DROŠU ELEKTRONISKO PARAKSTU UN SATUR
LAIKA ZĪMOGU